

Täysistunto

Keskiviikko 30.6.2021 klo 10.00—12.40

3. Valtiontalouden tarkastusviraston taloudenhoito

Valiokunnan oma asia O 4/2021 vp

Valiokunnan mietintö TrVM 2/2021 vp

Ainoa käsittely

Puhemies Anu Vehviläinen: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Käsitteilyn pohjana on tarkastusvaliokunnan mietintö TrVM 2/2021 vp.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 4. ja 5. asiasta. Toistan: tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 4. ja 5. asiasta. Tämä asia sekä päiväjärjestyksen 4. asia esitellään tämän asian yhteydessä. — Keskustelu, tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Alanko-Kahiluoto, olkaa hyvä.

Keskustelu

10.01 **Outi Alanko-Kahiluoto vihr** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarkastusvaliokunta aloitti Valtion tarkastusviraston taloudenhoidon ja pääjohtajan toiminnan selvittämisen helmikuussa. Valiokunta kuuli asiantuntijoita ja teki tietopyyntöjä eri tahoille. Kaikkiaan valiokunnalla on ollut käytössään 64 kirjallista asiantuntijalausuntoa. Mietintö on yksimielinen ja sisältää kaksi lausumaa.

Tarkastusvirasto on ollut viime vuoden lopusta lähtien kielteisen julkisuuden kohteena. Esillä on ollut pääosin viraston pääjohtajan valtion varojen käyttöön liittyviä epäselvyyksiä. Tapahtunut on valiokunnan näkemyksen mukaan horjuttanut luottamusta tarkastusvirastoon valtionhallinnon ylimpänä ulkoisena tarkastajana. Pidämme tärkeänä, että Valtion tarkastusviraston toiminta vakuuttaa kansalaiset siitä, että valtion varoja käytetään myös tarkastusvirastossa sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti, että toimintaprosessit ovat läpinäkyviä ja että virasto itse toimii, kuten se edellyttää tarkastettaviensa toimivan.

Selvityksemme kohdistui sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan sekä hyvän hallinnon periaatteiden ja asiaa koskevien säännösten noudattamiseen. Yksityiskohtaisemmin olemme tarkastelleet sisäisen tarkastuksen toimintaa ja matkustussäännön noudattamista koskien erityisesti VTV:n pääjohtajan matkoja, Finnairin kanta-asiakaspisteiden käyttöä sekä matka- ja kululaskuja.

Arvoisa puhemies! Valtion tarkastusviraston pääjohtajan vastuulla on johtaa valtionhallinnon ulkoista tarkastusta. Lisäksi pääjohtaja ohjaa omalla toiminnallaan Valtion tarkastusviraston toimintakulttuuria. Tarkastusvirastossa ei ole tahoja, jolla olisi päätäntävaltaa pääjohtajan yläpuolella.

Johtopäätöksensä valiokunta toteaa, että pääjohtajan toiminta on merkittävällä tavalla heikentänyt luottamusta Valtiontalouden tarkastusviraston oman taloudenhoidon asianmukaisuuteen sekä sisäisen valvonnan toimivuuteen ja vahingoittanut viraston julkikuvaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

Valiokunta katsookin, että eduskunnan kansliatoimikunnan tulee selvittää, onko pääjohtajalla edellytyksiä eduskunnan virkamieslain mukaisesti jatkaa tehtävässään, ja irtisanomisedellytysten täyttyessä saattaa asia eduskunnan täysistunnon päätettäväksi. Valiokuntamme pitää tärkeänä, että mietinnössä esiin nostettujen rakenteellisten epäkohtien osalta ryhdytään asianomaisten tahojen osalta korjaaviin toimiin.

Tarkastusvirasto toimii perustuslain mukaan eduskunnan yhteydessä ja on toiminnallisesti riippumaton, ja tarkastusvaliokunnan toimialaan kuuluu viraston osalta sen taloudenhoidon valvonta. Tarkastusvirasto päättää itse työsuunnitelmastaan, tarkastustoimintansa kohdentamisesta sekä tarkastusten ajoittamisesta ja suorittamistavasta. Toimintaa johtaa pääjohtaja, jonka ratkaistaviksi kuuluvat pääsääntöisesti tarkastusviraston kaikki asiat. Työjärjestykseen puolestaan sisältyy tarkempia määräyksiä.

Tarkastusvaliokunnan valvontatehtävään ei kuulu tarkastusviraston tai minkään muun valtion viraston, laitoksen, ministeriön tai valtionyhtiön operatiivinen johtaminen. Valiokunnan tehtävänä on tuoda esiin havaitsemiaan valtiontalouden hoitoa koskevia epäkohtia ja ehdottaa eduskunnalle, että hallitusta vaaditaan ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin epäkohtien selvittämiseksi ja korjaamiseksi. Päätösten ja ratkaisujen tekeminen epäkohtien kuntoon saattamiseksi on hallinnon itsensä tehtävä, ja valiokunta puolestaan jälkiseuraa ja arvioi, ovatko tehdyt toimet riittäviä.

Käyn seuraavassa läpi keskeisiä valiokunnan tekemiä havaintoja, jotka halusimme tuoda eduskunnan tietoon.

Ensin lyhyesti sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta:

Tarkastusviraston sisäinen tarkastus toimii pääjohtajan alaisuudessa. Tämä vastaa yleisiä sisäisen tarkastuksen toimintaperiaatteita valtionhallinnossa. Sisäinen tarkastaja on tarkastusviraston virkamies, joka hoitaa tehtävää osana muita virkatoimia. Tämä tarkoittaa sitä, että tarkastusvirastossa sisäinen tarkastus ei ole erillään linjaorganisaatiosta.

Vuotta 2019 koskenut tarkastusviraston matkahallinnon sisäinen tarkastus kohdistui viraston matkahallinnon yleisiin menettelyihin, ohjeistukseen sekä matkalaskujen hyväksymiskäytäntöihin virastossa. Tarkastuksen mukaan viraston matkahallinnon menettelyissä ei ilmennyt erityistä huomautettavaa. Valiokunnan mielestä on merkille pantavaa, että valiokunta päätyi omassa selvityksessään toisenlaiseen tulokseen kuin tarkastusviraston sisäinen matkahallinnon tarkastus. Tarkastusvaliokunta kiinnittää vakavaa huomiota erityisesti pääjohtajan matkalaskujen puutteellisiin tietoihin ja kuittien puuttumiseen.

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus eli Palkeet tuottaa lakisääteisenä tehtävänään valtion virastoille ja laitoksille talous- ja henkilöstöhallinnon peruspalveluita. Palkeiden valiokunnalle toimittamasta aineistosta käy ilmi, että tarkastusviraston pääjohtajan laskuista on tehty useita lisäselvityspyyntöjä virastolle ja virastoa on toistuvasti pyydetty täydentämään tietoja sekä toimittamaan puuttuvia kuitteja ja selvityksiä. VTV:n toiminnassa havaitut puutteet ovat Palkeiden mukaan erittäin poikkeuksellisia, eikä vastaavaa ole havaittu muualla valtionhallinnossa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että vuoden 2019 aikana pääjohtajan maksuaikakortilla tehtyjä kululaskuja on tarkastusvirastossa hyväksytty palvelukeskuksen ja valtiovarainministeriön suositusten vastaisesti. Palkeet on perustellut suositustaan sillä, että kyseiset menot eivät ole sellaisia menoja, joita olisi perusteltua maksaa viraston toimintamenoista, sillä niitä ei voi katsoa tarkastusviraston tehtävien hoidon kannalta välttämättömiksi menoiksi. Tarkastusvaliokunta kehottaa tarkastusvirastoa tarkistamaan ohjeistustaan ja toimintatapojaan vastaamaan talousarviolain periaatteita.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

Pääjohtajan matkasuunnitelmien sekä matka- ja kululaskujen hyväksyntä on käytännössä aina pääjohtajan alaisella. Tämä heikentää pääjohtajan matka- ja kululaskujen kontrollin tehokkuutta, mutta vastaava tilanne on muissakin päällikkövirastoissa valtionhallinnossa. Tarkastusvirastolla ei kuitenkaan ole ohjaavaa ministeriötä, kuten muilla päällikkövirastoilla.

Niin sanotun yksi yli yhden -periaatteen noudattamisella voitaisiin turvata hyvän hallintotavan noudattaminen. Yksi yli yhden -periaate tarkoittaa päätöksen hyväksyttämistä päätöksen tekevän henkilön esimiehellä. Valtion virastojen ja laitosten ylimmän johdon yläpuolella ei kuitenkaan ole tahoja, jolle tämän tehtävän voisi osoittaa. Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyvän lausuman tästä asiasta.

Tarkastusvaliokunta nostaa mietinnössään esille myös tarkastusvirastossa vuosina 2016—20 toteutetut organisaatiomuutokset. Tarkastusviraston työjärjestystä ja taloussääntöjä on näinä vuosina muutettu usein, mikä on ollut omiaan hämärtämään vastuusuhteita ja heikentämään kontrollien toimivuutta.

Tarkastusviraston organisaatio- ja johtamismalliuudistuksessa vuonna 2019 määriteltiin kokonaan uudelleen tehtäviä ja vastuuta, ja siirtymävaiheessa oli epäselvyyttä vastuunjaosta eri tehtävien osalta. Valiokunta katsoo, että sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan sekä hyvän hallintotavan noudattamisen näkökulmasta toimivat kontrollijärjestelyt ja tehtävien organisointi ovat erittäin tärkeitä. Valiokunta painottaa, että tarkastusviraston tulee jatkossa kiinnittää erityistä huomiota siihen, että viraston taloushallinnon prosessit ja kontrollit on asianmukaisesti järjestetty ja dokumentoitu.

Tarkastusvaliokunta on käsitellyt mietinnössään myös valtion matkahallinnon ja virkamatkustamisen toimivuutta ja kehittämistarpeita. Valtion matkahallinto ja sen ohjaus on hajautunut usealle toimijalle, ja sen seurauksena ohjeistusta annetaan usealta taholta. Osamisen taso vaihtelee paljon virastojen välillä, ja viraston tulee olla hyvin perillä matkahallinnon hajautetusta ohjauksesta, jotta se löytää tarvitsemansa tiedon oikealta taholta. Asiantuntijakuulemisessa nähtiin kehittämistarpeita muun muassa eri tahojen antamien ohjeiden koordinoinnissa, virastolle annettavan neuvonnan ja tuen saatavuudessa sekä yhteisten käytäntöjen ja toimintamallien edistämisessä. Valiokunta edellyttää, että valtionhallinnossa yhdenmukaistetaan ja selkeytetään matkustamiseen liittyvää ohjeistusta sekä huolehditaan ohjauksen ja neuvonnan riittävydestä ja ohjeiden noudattamisen valvonnasta.

Arvoisa puhemies! VTV:n pääjohtajan vastuulla on johtaa tarkastusvirastoa, valtionhallinnon ylintä ulkoista tarkastusta, ja kulloinenkin pääjohtaja on viraston keulakuva, antaa viraston toiminnalle kasvot ja ohjaa omalla toiminnallaan myös viraston toimintakulttuuria. Valiokunta tarkastelee mietinnössään pääjohtajan toimintaa virkamatkustamisen osalta, virkatehtäviin palkkaamista sekä virkatehtävistä luopumista koskevan päätöksenteon asianmukaisuuden osalta ja tuo myös esille yksittäisiä kuluja, joiden maksaminen viraston määrärahoista on epäselvää, sekä käsittelee viraston johtamista ja henkilöstön työhyvinvointia.

VTV:n pääjohtajan virkamatkoista kertyneitä Finnair Plus -pisteitä ei ole hyödynnetty pääjohtajan virkamatkojen yhteydessä. Pääjohtajalla on Finnair Plus -tilin henkilökohtainen käyttäjätunnus ja salasana, eikä virastolla ole pääsyä tämän tilin tietoihin. Tästä syystä virastolla ei ole tietoa siitä, ovatko pisteet kokonaan käyttämättä. Asiaa on kysytty myös pääjohtajalta itseltään valiokunnan kuulemisessa. Pääjohtaja on vastannut, että Finnair Plus -tilin tiedot ovat henkilökohtaisia, ne eivät ole julkisia tietoja, eikä hänellä ole velvol-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

lisuutta vastata niitä koskeviin kysymyksiin. Valiokunta pitää valitettavana ja tarkastusviraston oman toiminnan avoimuutta ja uskottavuutta horjuttavana, että pääjohtaja on tehnyt valintansa siihen nojautuen, ettei hänellä ole velvollisuutta antaa tietoja virkamatkojen perusteella ansaittujen kanta-asiakaspisteiden käyttämisestä. Pääjohtaja on lisäksi jättänyt tilanteen selvittämisen julkisuudessa sekä asiasta tiedottamisen alaiustensa vastuulle.

Arvoisa puhemies! Minulla on hieman puhe kesken, saanko jatkaa?

Puhemies Anu Vehviläinen: Voitte jatkaa.

Kiitos paljon. — Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti vielä pääjohtajan matka-asiakirjojen puutteellisuudesta ja yksittäisistä laskutusepäselvyyksistä.

Suurimpiin matkalaskuihin toteutetun otoksen perusteella noin 75 prosenttia pääjohtajan matkasuunnitelmista on ollut olennaisesti puutteellisia. Matkasuunnitelmassa on usein ollut vain matkan toteuttamisesta aiheutuvat päivärahat. Eräiden kulujen osalta tarkastusvirasto on ryhtynyt toimenpiteisiin niiden takaisinperimiseksi tai verotuksen oikaisemiseksi. Valiokunta pitää pääjohtajan toimintatapaa matkustusasioiden hoitamisessa huolimattomana, viraston omia sekä Palkeiden voimavaroja kuormittavana ja katsoo sen myös osoittavan jonkinasteista välinpitämättömyyttä noudattaa koko henkilöstöä sitovia menettelytapoja.

Valiokunta ei pidä veronmaksajien rahojen käyttöä pääjohtajan kampaamo- ja stailauspalveluihin hyvää harkintaa osoittavana, vaikkakin tämä mahdollisuus tietyissä tapauksissa on myöhemmin annettu viestintäpäällikön hyväksynnällä koko henkilöstölle ja kirjattu viestintäpalveluiden projektisuunnitelmaan. Valiokunta painottaa ylimmän johdon toiminnan esimerkillisyyttä organisaation toimintakulttuurille.

Valiokunta on viimeisten vuosien aikana useampaan otteeseen lausunut VTV:n työhyvinvoinnista ja johtamisesta sekä pitänyt tärkeänä, että viraston johto kiinnittää erityistä huomiota tehtyihin henkilöstötutkimuksiin ja työhyvinvointiin. Tämän asian käsittelyn yhteydessä korostuvat pääjohtajan ja henkilöstöjärjestön erilaiset näkemykset. Pääjohtajan mukaan tilanne on rauhallinen, kun taas viraston akavalaisten mukaan virkasuhteen päättämistä ja matkustusasioita koskenut julkinen selvittely on kuormittanut henkilöstöä kohtuuttomasti.

Valiokunnan mielestä viraston tuloksellisen toiminnan kannalta on tärkeää, että veronmaksajien puolesta valtion varojen käytön laillisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden tarkastajana työtä tekevä tarkastusviraston henkilöstö on ammattitaitoinen, motivoitunut ja että virastossa vallitsee avoin ja toisiaan kunnioittava toimintakulttuuri. Henkilöstöllä on myös oikeus hyvään johtamiseen.

Arvoisa puhemies! Valiokunta pitää tärkeänä, että mietinnössä esiin nostettujen epäkohtien osalta ryhdytään näiden tahojen osalta korjaaviin toimiin. Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kahta lausumaa.

”1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja selvittää, kuinka niin sanotun yksi yli yhden -periaatteen toteutumista voidaan edistää koko valtionhallinnossa. Eduskunta pitää tärkeänä selvittää menettelytapaa, jolla sisäisen tarkastuksen ja myös Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen havaitsemista, valtion viraston tai laitoksen ylintä johtoa koskevista epäkohdista voitaisiin ilmoittaa kyseisen viraston tai laitoksen operatiivisesta johdosta riippumattomalle taholle. Myös ulkoisen tarkastajan tiedonsaannista tulee tässä yhteydessä huolehtia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin valtionhallinnon matkustamiseen liittyvän ohjeistuksen selkeyttämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Ohjauksen ja neuvonnan riittävydestä sekä ohjeistuksen noudattamisen valvonnasta tulee myös huolehtia. Yksittäisenä kysymyksenä tulee selvittää, miten virkamatkoista kertyvien kanta-asiakkuusettujen käyttöä pitäisi ohjeistaa niin, että käytännöt olisivat yhdenmukaisia, selkeitä ja noudatettavissa. Hallituksen tulee lisäksi tehdä kokonaisarviointi siitä, tuoko virkamiehelle annettu suositus tehdä henkilökohtainen kanta-asiakkuussopimus lentoyhtiön kanssa valtion virkamatkustukseen riittäviä taloudellisia tai muita olennaisia hyötyjä, jotta sen säilyttäminen tiedossa olevista ongelmista huolimatta olisi jatkossakin perusteltua.” — Kiihtos, arvoisa puhemies.

Puhemies Anu Vehviläinen: Ja otetaan tähän perään heti toinen esittelypuheenvuoro eli eduskunnan tilintarkastajien puheenjohtaja, edustaja Niemi, olkaa hyvä.

10.17 **Veijo Niemi ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnan tilintarkastajien tilintarkastuskertomus Valtiontalouden tarkastusviraston tilinpäätöksestä, toimintakertomuksesta ja kirjanpidosta sekä hallinnosta vuodelta 2020:

”Eduskunnalle: Olemme tilintarkastaneet eduskunnan tilisäännön 19 §:n 1 momentin määräämällä tavalla Valtiontalouden tarkastusviraston kirjanpidon, tilinpäätöksen, toimintakertomuksen ja hallinnon tilikaudelta 1.1.—31.12.2020. Pääjohtajan ja hallintojohtajan allekirjoittama tilinpäätös, joka on laadittu talousarvioasetuksen 8 luvun säännöksiä ja Valtiontalouden tarkastusviraston taloussääntöä noudattaen, sisältää talousarvion toteutumalaskelman, tuotto- ja kululaskelman, taseen ja tilinpäätöksen liitetiedot.

Pääjohtajan ja hallintojohtajan vastuu: Pääjohtaja ja hallintojohtaja vastaavat tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta ja siitä, että ne antavat oikeat ja riittävät tiedot viraston tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti. Pääjohtajan ja hallintojohtajan on huolehdittava siitä, että kirjanpito on lainmukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty.

Tilintarkastajan velvollisuudet: Velvollisuutenamme on antaa suorittamamme tilintarkastuksen perusteella lausunto tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta. Noudatamme ammattieettisiä periaatteita. Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvä tilintarkastustapa edellyttää, että suunnitteleminen ja suoritamme tilintarkastuksen hankkiaksemme kohtuullisen varmuuden siitä, onko tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa olennaista virheellisyttä, ja siitä, ovatko pääjohtaja ja hallintojohtaja syyllistyneet tekoon tai laiminlyöntiin, josta saattaa seurata vahingonkorvausvelvollisuus virastoa kohtaan, taikka rikkoneet Valtiokonttorin määräyksiä, talousarvioasetusta tai viraston taloussääntöä. Hallinnon tarkastuksessa on selvitetty viraston johdon toiminnan lainmukaisuutta.

Tilintarkastukseen kuuluu toimenpiteitä tilintarkastusevidenssin hankkimiseksi tilinpäätökseen ja toimintakertomukseen sisältyvistä luvuista ja niissä esitettävistä muista tiedoista. Toimenpiteiden valinta perustuu tilintarkastajan harkintaan, johon kuuluu väärinkäytöksestä tai virheistä johtuvan olennaisen virheellisuuden riskien arvioiminen. Näitä riskejä arvioidessaan tilintarkastaja ottaa huomioon sisäisen valvonnan, joka on virastossa merkityksellistä oikeat ja riittävät tiedot antavan tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisen kannalta. Tilintarkastaja arvioi sisäistä valvontaa pystyäkseen suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta ei siinä tarkoitukses-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

sa, että hän antaisi lausunnon viraston sisäisen valvonnan tehokkuudesta. Tilintarkastukseen kuuluu myös sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuuden, toimivan johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden kohtuullisuuden sekä tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen yleisen esittämistavan arvioiminen.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Lausunto tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta: Lausuntonamme esitämme, että tilinpäätös ja toimintakertomus antavat viraston tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti oikeat ja riittävät tiedot Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia.

Muu raportointi: Haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin. Keskusrikospoliisilla on käynnissä esitutkinta liittyen virkarikosepäilyyn VTV:n pääjohtajan ja yhden johtajan osalta sekä pääjohtajan virkamatkoilla kertyneiden lentopisteiden käyttöön. Huhtikuussa 2021 on tehty erityistarkastus kohdistuen Valtiontalouden tarkastusviraston ylimmän johdon matkustus- ja edustuskuluihin sekä hankintojen asianmukaisuuteen. Eduskunnan tarkastusvaliokunnassa on käynnissä selvitys liittyen sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan Valtiontalouden tarkastusviraston taloudenhoidossa. Esitutkinnan ja meneillään olevan selvityksen sekä erityistarkastuksen havaintojen perusteella tulee jatkossa käsitellä tarpeet Valtiontalouden tarkastusviraston sisäiseen valvontaan, sisäisiin sääntöihin ja ohjeisiin sekä hyväksymismenettelyihin kohdistettavien kehittämistoimenpiteiden osalta.”

Helsingissä 29. huhtikuuta 2021: Veijo Niemi, tilintarkastajien puheenjohtaja; Merja Mäkisalo-Ropponen, varapuheenjohtaja; Wille Rydman, jäsen; Ari Lehto, KHT, JHT, BDO-tilintarkastusyhteisö. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Siirrymme keskusteluun. — Edustaja Kiuru, Pauli.

10.22 Pauli Kiuru kok: Arvoisa rouva puhemies! Luottamus on avainsana. Luottamusta ei voi säädellä liukusäätimellä. Kytkimessä on vain kaksi asentoa, on ja off. Luottamus Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan toimintaan on ollut jo pitkään off-asennossa. Luottamus on palautettava VTV:n mahdollisuuksiin hoitaa tehokkaasti laissa määrättyä tehtäväänsä. Henkilökunnalla on oikeus luottaa viraston johtoon. Kansalaisilla on oikeus luottaa, että valtion varoja käytetään harkiten.

Pidin 10. helmikuuta täysistunnossa puheen Valtiontalouden tarkastusvirastosta. Puheeni viimeinen kappale kuului lähes viisi kuukautta sitten seuraavasti: ”Olemme aloittaneet työn valiokunnassa. Selvitämme Valtiontalouden tarkastusviraston ongelmat. Luottamus on palautettava, ja se palautetaan.” Vähänpä tiesin silloin tulevasta. Oletin 2–3 viikon riittävän käsittelyyn. Ei riittänyt edes 4 kuukautta. On tarvittu yli 60 asiantuntijalausuntoa, on tarvittu perustuslakivaliokuntaa ja on tarvittu kansliatoimikuntaa. Lainsäädännöstäkin on löytynyt aukkoja.

Kansalaisten on vaikea ymmärtää, miten tämä on kestänyt näin kauan. Ihmettely on oikeutettua, byrokratia jauhaa välillä tuskastuttavan hitaasti. Eduskunta ei ole koskaan aikaisemmin irtisanonut nimeämäänsä virkamiestä. Oikeusvaltiossa pitää olla yksityiskohtien kanssa tarkkana. Se vie aikaa. Käsittely ei ole koskenut vain pääjohtajaa, ylimitoitettua matkustamista, lentobonuksia ja hänen mahdollista irtisanomistaan. Valvontahavainnot ja valiokunnan lausumat hallitukselle koskevat laajemmin hyvän hallinnon periaatteita ja nii-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

den noudattamista. Hienoa, kun erottamisasia saadaan kuitenkin päätökseen ennen istun-
totaukoa. Kaikki ei ole juridiikkaa. Johtajan vastuuta ei voi kiertää juridisilla ilmaveiveillä
tai alaisten syyllistämällä. Mahdollisissa eturistiriidoissa tärkeintä ei ole se, miltä itsestä
tuntuu, vaan se, miten muut näkevät tilanteen.

VTV on valtiontalouden omatunto. Siltä odotetaan oikeutetusti erityistä tarkkuutta ja
sääntölisyyttä omassa toiminnassaan. Johtajan vastuu ja esimerkin voima ovat poikkeuksel-
lisen suuria. Huolimattomuus matkalaskujen kanssa ja ylimitoitettu matkustusinto osoitti-
vat huonoa esimerkkiä.

Arvoisa puhemies! Valtiontalouden tarkastusviraston eettisessä ohjeessa todetaan seu-
raavasti: ”Tarkastusvirasto on valtionhallinnon edelläkävijä hyvän hallinnon periaatteiden
noudattamisessa ja korkean virkamiesetiikan edistämässä. Henkilöstö toimii virkavas-
tuulla. Se noudattaa lakeja, asetuksia ja ammatillista huolellisuutta, välttää sellaista toimin-
taa, joka voi vahingoittaa virastoa, ja toimii tarkastusviraston yhdessä sovittujen arvojen
mukaisesti.”

Valtiontalouden tarkastusviraston henkilökunta on joutunut sietämättömään tilantee-
seen. Tarkastusvaliokunta on jo aikaisemmin kiinnittänyt huomiota viraston työhyvinvoin-
nin ongelmiin. Organisaatiomuutos ja työhyvinvointi olisivat edellyttäneet pääjohtajalta
joukkojensa keskellä olemista, halua kuunnella, olla läsnä ja näyttää suuntaa. Yli 300 mat-
kavuorokautta 5 vuoden aikana osoittaa piittaamattomuutta henkilökunnasta. Kansainväli-
siä yhteyksiä tarvitaan. Harkintaa kuitenkin vaaditaan, ja fokuksen pitää olla aina perusteh-
tävässä, joka on määritelty laissa. VTV:n tarkoitus ei ole miellyttää tai silotella virheitä.
Valtiontalouden tarkastusvirasto tekee tärkeää työtä. Luottamus sekä valvonta kuuluvat
hyvään hallintoon.

Tarkastusvaliokunnan mietintömme oli yksimielinen. Valiokunta katsoi, että ”eduskun-
nan kansliatoimikunnan tulee selvittää, onko pääjohtajalla edellytyksiä eduskunnan virka-
mieslain mukaisesti jatkaa tehtävässään ja irtisanomisedellytysten täytyessä saattaa asia
eduskunnan täysistunnon päätettäväksi”. Myös kansliatoimikunnan lausunto ja esitys ovat
yksimielisiä. Pääjohtaja on erityisen painavasta syystä irtisanottava virastaan.

Luottamuksen palautus on alkanut — kiitos kaikille asian käsittelyyn osallistuneille ja
hereillä olevalle vallan vahtikoiralta eli medialle. Erityinen kiitos kuuluu puhemiehelle asi-
allisen tiukasta otteestanne. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Mäkisalo-Ropponen.

10.28 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluan todeta, että
Valtiontalouden tarkastusvirasto tekee erittäin tärkeää työtä, ja siksi tämä kohu ja negatiiv-
inen mediajulkisuus ovat olleet itselleni ja monelle muullekin viraston kanssa paljon te-
kemisissä olleelle aikamoinen järkytys. Valitettavaa on, että luottamus tarkastusvirastoon
valtionhallinnon ylimpänä ulkoisena tarkastajana on horjunut. Siksi tarkastusvaliokunta
päätti ottaa VTV:n taloudenhoidosta esitetyt epäilykset ja hyvän hallinnon periaatteiden
noudattamisen selvityksen kohteeksi.

Valiokunta pitää tärkeänä, että viraston toiminta kaikin tavoin vakuuttaa kansalaiset sii-
tä, että valtion varoja käytetään myös tarkastusvirastossa sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti
ja virasto toimii itsekin samalla tavalla kuin se edellyttää tarkastettaviensa toimivan. Itse
ajattelin työn alussa, että kyllä tässä jokunen viikko menee, mutta työskentelimme asian
parissa paljon pidempään kuin aluksi luulin. Halusimme selvittää asian perusteellisesti, ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

koska esimerkiksi tarkastusviraston tapa toimia perustuu pitkälti eduskunnassa ja valtionhallinnossa yleisesti noudatettaviin periaatteisiin, säännöksiin ja ohjeisiin, on valiokunta perehtynyt myös valtionhallinnon ja eduskunnan ohjeistukseen sekä niissä noudatettaviin käytäntöihin. Korostan, että mietintömme perustuu täysin tekemiimme tarkastushavaintoihin.

Tarkastusvaliokunnan toimialaan tarkastusviraston osalta kuuluu viraston taloudenhoidon valvonta. Virasto on tilivelvollinen eduskunnalle julkisten varojen käytöstään samojen periaatteiden mukaisesti kuin hallitus on tilivelvollinen eduskunnalle. Eduskunnan tilintarkastajien tehtävänä on puolestaan tarkastaa eduskunnan ja sen virastojen tilit ja hallinto sekä antaa vuosittain eduskunnalle tilintarkastuskertomus.

Asian käsittelyn yhteydessä tehdyssä erityistilintarkastuksessa tuli esille, että tarkastusvirastossa näyttää olevan riskienhallintaan ja prosesseihin liittyviä ongelmia. Myös hankintaosaamisessa ja hankintojen ohjeistuksessa on puutteita. Valiokunnan saamien tietojen mukaan näihin asioihin on jo puututtu.

On kuitenkin tärkeää muistaa, ettei tarkastusvaliokunnan valtion taloudenhoidon valvontatehtävään kuulu operatiivinen johtaminen. Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on tuoda esiin havaitsemiaan valtion taloudenhoitoa koskevia epäkohtia ja ehdottaa eduskunnalle, että hallitusta vaaditaan ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin epäkohtien selvittämiseksi ja korjaamiseksi. Päätösten ja ratkaisujen tekeminen epäkohtien kuntoon saattamiseksi on hallinnon itsensä tehtävä, ja valiokunta puolestaan jälkiseuraa ja arvioi, ovatko toimet riittäviä.

Arvoisa puhemies! Itse ajattelen, että tarkastustoiminnan yksi keskeinen tavoite on virheistä oppiminen ja sen avulla toiminnan kehittäminen, ja siksi haluan korostaa erityisesti tätä näkökulmaa. Oppimisen näkökulmasta on tärkeää käydä läpi mietintöämme sisällöllisesti, ja siksi tuon puheenvuorossani esille muutaman mielestäni tärkeän tarkastushavainnon. Tässä ensimmäisessä puheenvuorossa käsittelen nyt työmatkustamista ja sen ohjeistusta ja seurantaa.

Puhemies! Valtion matkahallinto ja sen ohjeistus ovat nykyisellään hajautuneet usealle eri toimijalle, ja sen seurauksena ohjeistusta annetaan usealta taholta. Valiokunta edellyttääkin, että valtionhallinnossa yhdenmukaistetaan ja selkiytetään matkustamiseen liittyvää ohjeistusta sekä huolehditaan ohjeistuksen ja neuvonnan riittävydestä ja sen noudattamisen valvonnasta. Valtionhallinnossa ei pitäisi olla epäselvyyttä siitä, että virkamatkoista kertyvät edut on käytettävä työnantajan hyödyksi. Eduskunnan osalta asiaa koskevat ohjeet sisältyvät eduskunnan matkustussääntöön ja sen soveltamisohjeisiin. Myös tarkastusviraston matkustusohjeen mukaan virkamatkoista kertyneet bonuspisteet ja asiakasedut tulee hyödyntää virkamatkojen yhteydessä viraston hyväksi.

Finnair Plus -ohjelman pisteiden hyödyntämisen ongelma liittyy siihen, etteivät esimerkiksi valtion virastot voi liittyä ohjelmaan. Siihen liitytään yksityishenkilönä, ja sopimus ohjelmaan liittymisestä on matkustajan ja Finnairin välinen sopimus. Matkustaja hallinnoi etutiliään käytössään olevalla käyttäjätunnuksella ja salasanalla. Ohjelman sääntöjen mukaan myönnettyt pisteet ovat henkilökohtaisia, eikä työnantaja voi vaatia tietoja henkilökohtaisella tilillä olevien pisteiden käytöstä. Tämän johdosta tarkastusvaliokunta ei voinut velvoittaa tarkastusviraston pääjohtajaa kertomaan pluspisteidensä käytöstä, kun hän ei itse halunnut vastata asiaa koskevaan kysymykseemme.

Valtionhallinnossa ei ole saatavissa juurikaan tietoa virkamatkoista kertyvien etujen käytöstä, koska yhtenäistä seurantaa ja valvontaa ei ole ja virastojen ohjeet poikkeavat toi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

sistaan. Huomioitavaa on, että Finnair Plus -ohjelman pisteiden käyttäminen lentomatkoihin ohjeiden mukaisesti on myöskin todella hankalaa tällä hetkellä. Esimerkiksi eduskunnassa pisteiden käyttö työnantajan hyväksi muuttuisi mielestäni kohtuuttoman hankalaksi sisältäen edustajalta tai virkamieheltä useita erilaisia toimenpiteitä: pisteiden käyttömahdollisuuksien selvittämiseen, pisteiden lunastukseen, lentoveron maksamiseen ja sitten vielä oman maksuosuuden laskuttamiseen liittyvät toimet.

Matkustajille tarkoitetun Finnair Plus -ohjelman lisäksi Finnairilla on liikematkustamista varten yritysohjelma. Myös yritysohjelmaan kuuluvien yritysten matkustajat kerryttävät etuuksia omalle henkilökohtaiselle etutililleen. Finnair Plus -ohjelman yhdistämistä organisaatioille suunnattuun sopimukseen on tarkasteltu sopimusneuvotteluissa, mutta tähän ei ole löytynyt ratkaisua. Finnairin mukaan yhtiö ei ole muuttamassa tältä osin toimintamallia, koska sille ei ole liiketaloudellisia perusteita. Yhtiön näkökulmasta paras toimintamalli valtionhallinnossa olisi kahden etutilin käyttö: toinen työmatkoja ja toinen omia, henkilökohtaisia matkoja varten. Valtioneuvoston kanslian ministeriölle antamaan matkustusohjeeseen on jo runsaan viiden vuoden ajan sisältynyt suositus hankkia virkamatkoja varten oma etutili, jotta lomamatkoista ja virkamatkoista kertyneet edut on helppo pitää erillään. Suositus ei kuitenkaan sisälly koko valtionhallintoa koskevaan yleiseen matkustusohjeistukseen.

Tarkastusvaliokunta toteaa yhteenvetonaan, etteivät virkamatkojen etuohjelmat ole toteutuneet valtion kannalta onnistuneesti. Valiokunta pitää merkittävänä puutteena sitä, ettei etujen käyttöä ja annettujen ohjeiden toteutumista kyetä valvomaan. Valiokunta edellyttääkin, että hallitus selvittää, miten virkamatkoista kertyvien etujen käyttöä pitäisi ohjeistaa niin, että käytännöt olisivat yhdenmukaisia, selkeitä ja noudatettavissa.

Arvoisa puhemies! Seuraavassa puheenvuorossani haluan sanoa muutaman mielestäni tärkeän tarkastushavainnon sisäisestä tarkastuksesta. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Multala.

10.35 Sari Multala kok: Arvoisa puhemies! Historiallinen tilanne — ja valitettavasti myös epätoivottava sellainen — on tilanne, jossa eduskunta keskustelee Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan erottamisesta. Prosessi on kestänyt kauan, ja se kertoo osaltaan siitä, että niin tarkastusvaliokunta kuin kansliatoimikunta, joka lopulta lausunnon tästä erottamisesta antaa eduskunnan täysistunnolle, ovat tehneet perusteellista työtä tutkiesaan asiaa.

Tarkastusvaliokunta toteaa mietinnössään, että painavin syy siihen, että pääjohtajan toiminta on otettu valiokunnassa yksityiskohtaisemmin arvioitavaksi, on ollut tarve palauttaa kansalaisten ja myös eduskunnan luottamus tarkastusviraston toimintaan ja johtamiseen. Tarkastusvaliokunta käy myös yksityiskohtaisesti läpi historiaa tarkastusviraston siirtämisestä 20 vuotta sitten valtiovarainministeriön alaisuudesta eduskunnan yhteyteen ja tämän yhteyttä siihen, kuinka tällä turvattiin kansainvälisten standardien mukaisesti viraston riippumattomuus suhteessa hallintoon ja myös suhteessa eduskuntaan.

Arvoisa puhemies! Haluan kiittää paitsi hereillä olevaa vallan vahtikoiraa, mediaa, myös eduskunnan puhemiestä, koko tarkastusvaliokuntaa ja kansliatoimikuntaa erittäin perusteellisesta prosessista, jossa yksityiskohtaisesti — myös tässä mietinnössä — on tuotu esille erilaisia luottamusta rapauttavia yksityiskohtia pääjohtajan toiminnasta. Pääjohtajan vastuulla on johtaa tarkastusvirastoa, valtionhallinnon ylintä ulkoista tarkastusta, ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

kulloinenkin pääjohtaja on viraston keulakuva, antaa viraston toiminnalle kasvat ja ohjaa omalla toiminnallaan myös viraston toimintakulttuuria. Varmasti jokainen meistä, joka on tätä julkista uutisointia seurannut, on voinut tehdä siitä jo omat johtopäätöksensä, mutta nyt tarkastusvaliokunnan mietinnössä käydään jokainen näistä yksityiskohdista erittäin huolellisesti läpi, ja varmasti mediakin sen tekee.

Tarkastusvaliokunta on pitänyt valitettavana ja myös tarkastusviraston oman toiminnan avoimuutta ja uskottavuutta horjuttavana, että esimerkiksi näistä Finnairin pisteisiin liittyvissä epäselvyyksissä pääjohtaja on tehnyt valintansa siihen nojautuen, ettei hänellä ole velvollisuutta antaa tietoja virkamatkojen perusteella ansaittujen kanta-asiakaspisteiden käyttämisestä, ja pääjohtajana hän on lisäksi jättänyt tilanteen selvittämisen julkisuudessa sekä asiasta tiedottamisen alaistensa vastuulle. Tämä tietenkin on ristiriidassa sen kanssa, mitä juuri äsken luin tarkastusjohtajan tehtävistä.

Arvoisa puhemies! Tässä edeltävä puhuja, edustaja Mäkisalo-Ropponen, kävi yksityiskohtaisesti läpi näitä haasteita, mitä liittyy esimerkiksi tällaisiin kanta-asiakasohjelman pisteisiin. En tiedä, ovatko käytänteet muuttuneet vuosien varrella, mutta itselläni esimerkiksi on oma henkilökohtainen tilini ja eduskunnan tili, joten ei ole mitään riskiä siitä, että tulisin käyttäneeksi henkilökohtaisiin matkoihini niitä pisteitä, jotka olen eduskunnan matkoista tililleni kerryttänyt. Toki lennän myös poikkeuksellisen vähän — olen Uudeltamaalta valittu edustaja. Mutta, arvoisa puhemies, on varmasti niin, että nämä yksityiskohdat vaativat jatkossa myös tarkentavia ohjeita kaikkien valtionhallinnon alaisten virastojen osalta, ja tarvittaessa myös muilta osin, jos siihen koetaan tarvetta.

Arvoisa puhemies! Ei ole mukavaa eduskunnassa käsitellä asiaa, joka käsittelee kuitenkin henkilökohtaisesti myös pääjohtajaa. Silti on todella tarpeen vahvistaa luottamusta ylimmän valtionhallinnon tarkastajaan. Se prosessi on jo alkanut, mutta se tämän päätöksen myötä, jonka eduskunta tulee tekemään, varmasti saa vauhtia. On ensiarvoisen tärkeää, että taho, joka valvoo valtionhallintoa yleisesti, on luotettava ja sen tarkastustoiminta perustuu myös läpinäkyvyydelle. Sen vuoksi olen tarkastusvaliokunnan ja kansliatoimikunnan kanssa samaa mieltä siitä, että pääjohtajan erottaminen on tarpeen.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Hänninen.

10.40 **Katja Hänninen vas:** Arvoisa rouva puhemies! Haluan aluksi kiittää valiokunnan puheenjohtajaa ja valiokunnan jäseniä sekä puhemiestä ja kansliatoimikuntaa tekemästänne arvokkaasta työstä tämän poikkeuksellisen asian käsittelyn yhteydessä. Tarkastusvaliokunta on käyttänyt tämän yllättävän pitkään kestäneen prosessin aikana laajasti tiedonsaantioikeuttaan hankkiakseen selvitystä viraston varojen käytöstä ja tällä hetkellä esituttokinnan ajaksi virasta pidätetyn viraston pääjohtajan toiminnasta. Asia on monin tavoin vakava, ja mietintö on todellakin painava. Olennaista on, että rapautunut luottamus viraston toimintaan palautetaan. Näin turvataan myös asiasta ja pääjohtajan toiminnasta huomattavasti kärsineen viraston henkilöstön tärkeän työn edellytykset ja työhyvinvointi.

Tarkastusvaliokunta ottaa lausunnossaan painavasti kantaa muun muassa hyvän hallintotavan noudattamiseen matka- ja kululaskujen hyväksymisessä. Valiokunta painottaa, että tarkastusviraston tulee jatkossa kiinnittää erityistä huomiota siihen, että viraston taloushallinnon prosessit ja kontrollit on asianmukaisesti järjestetty ja dokumentoitu. Myöskään virastojen ylimmän johdon kohdalla hyväksyjänä ei pitäisi toimia henkilön itse tai hänen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

alaisensa, ja riippumaton valvonta on turvattava. Valiokunta edellyttää tähän liittyen toimia hallitukselta.

Valiokunta on käsitellyt laajasti myös esimerkiksi virkamatkoista kertyvien kanta-asiakasetujen käyttöä niin tarkastusvirastossa kuin laajemmin valtionhallinnossa. Valiokunta edellyttää myös virkamatkoista kertyvien etujen käytön ohjeistamista valtionhallinnossa niin, että käytännöt olisivat yhdenmukaisia, selkeitä ja noudatettavissa. Valiokunta pitää pääjohtajan toimintatapaa matkustusasioden hoitamisessa huolimattomana, virastojen voimavaroja kuormittavana ja katsoo sen myös osoittavan jonkinasteista välinpitämättömyyttä noudattaa koko henkilöstöä sitovia menettelytapoja.

Valiokunta ei pidä veronmaksajien rahojen käyttöä pääjohtajan kampaamo- ja stailauspalveluihin hyvää harkintaa osoittavana, vaikkakin tämä mahdollisuus tietyissä tapauksissa on myöhemmin annettu viestintäpäällikön hyväksynnällä koko henkilöstölle ja kirjattu viestintäpalveluiden projektisuunnitelmaan. Valiokunta painottaa ylimmän johdon toiminnan esimerkillisyyttä organisaation toimintakulttuurille.

Haluan vielä korostaa, että tarkastusvaliokunnan toimialaan tarkastusviraston taloudenhoidon valvojana ei kuulu asian rikosoikeudellinen arviointi, viranomaisten toimien laillisuuden arviointi tai eduskunnalle työnantajana virkamiesoikeudellisissa asioissa kuuluva päätöksenteko, kuten päättäminen pääjohtajan virantoimituksesta pidättämisestä tai irtisanomisesta.

Arvoisa puhemies! Valiokunnalle on tekemänsä selvitystyön aikana muodostunut käsitys, että nykytilanne tarkastusviraston henkilöstön keskuudessa on erittäin vakava ja työn teon edellytykset ovat heikentyneet olennaisesti. Tilanteen kärjistymiseen ovat vaikuttaneet pääjohtajan toimintaan liittyvät epäselvyydet julkisten varojen käytöstä ja niistä käyty julkinen keskustelu, joka on kohdistunut myös koko tarkastusviraston työhön. Valiokunta katsoo, että pääjohtajan toiminnassa hyvän hallinnon periaatteet ovat jääneet monilta osin toteutumatta. Toiminta ei näyttäydy myöskään ulospäin esimerkillisenä, eikä tällaista toimintaa voida pitää asianmukaisena Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan tehtävän hoidossa. Asiantilan korjaaminen vaatii, että luottamus ja uskottavuus viraston tekemään työhön sekä henkilöstön luottamus johtamiseen saadaan pikaisesti palautettua kaikkiin käytettävissä oleviin keinoihin.

Arvoisa puhemies! Tästä kaikesta on meidän otettava opiksi, ja hyvän hallinnon ja avoimuuden periaatteiden toteutumista ja viranomaistoiminnan uskottavaa valvontaa on edelleen kehitettävä paitsi Valtiontalouden tarkastusvirastossa myös laajemmin julkisessa hallinnossa.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Myllykoski.

10.45 **Jari Myllykoski vas:** Arvoisa rouva puhemies! Toimiessani kymmenen vuotta päätoimisena pääluottamusmiehenä ja kuutisen vuotta Metallityöväen Liiton työehtosihteerinä en juurikaan irtisanomistapauksissa ollut aina yhtä mieltä irtisanojan kanssa. Mutta tässä tilanteessa on päivänselvää, että kansliatoimikunta tarkastusvaliokunnan mietinnön pohjalta on tehnyt oikean ja perustellun ratkaisun lausuessaan eduskunnalle, että pääjohtaja Yli-Viikari tulee irtisanoa. Tässä kohtaa on pakko kiittää tarkastusvaliokunnan perusteellista mietinnön laatimista ja laajaa asiantuntijakuulemista ja osoittaa, että eduskunnan tarkastusvaliokunnalla on todellakin oma ja tärkeä tehtävänsä. Voin ottaa esimerkiksi har-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

maan talouden tai Senaatti-kiinteistöjen selvitystyön, joilla on ollut vaikutusta suomalaisiin käytäntöihin.

Tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja käytti hyvän ja perusteellisen puheenvuoron esitellessään mietintöä. Tässä kohtaa ehkä keskeisin asia, mikä nousee, on se, että kuormasta tuli niin iso, että muihin johtopäätöksiin ei ollut mitään mahdollisuutta. Tuli se painava syy. Se kokonaisuus on yksittäisten asioiden loppusumma, jossa ei pidä ruveta pohtimaan, mikä on mitäkin, vaan sitä koko yhtenäistä isoa kuormaa.

Tässä kohtaa on jo tuotu esille, että meidän omassa lainsäädännössämme on korjaamista, mutta kuten eilen tiedotustilaisuudessa saimme kuulla, eduskunnan pääsihteeri jo ilmoitti, että lainvalmistelutyö siltä osin, mitä tähän prosessiin liittyy, käynnistetään heti syksyllä.

Haluan kiittää meidän eduskunnan virkamiehiä hyvästä valmistelutyöstä, ja voi sanoa, että luottamus on vain lisääntynyt meidän virkamiestemme toimintaan. Samaa voi sanoa eduskunnan puhemiehestä ja varapuhemiehistä, siitä johdonmukaisesta asian eteenpäinviennistä, joka on ollut kyllä esimerkillistä.

Haluan, arvoisa puheenjohtaja, todeta, että kun Valtion tarkastusviraston sisäinen tarkastus on retuperällä, niin se on kyllä meille kansalaisille sellainen esimerkki, joka pitää perata pois, ja sen pitää olla erityisen esimerkillistä.

Arvoisa puhemies! Sen pidemmittä puheitta olemme tekemässä historiallista päätöstä, ja uskon, että se tässä salissa tänään tapahtuu.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Essayah.

10.49 Sari Essayah kd: Arvoisa rouva puhemies! Tarkastusvaliokunta ja kansliatoimikunta sekä puhemies ovat tehneet hyvin perusteellista työtä, ja sille kuuluu kiitos. Koko tämän prosessin kaikkein tärkein tehtävä on palauttaa luottamus Valtiontalouden tarkastusviraston toimintaan, jota pääjohtajan toiminta on vakavasti horjuttanut. Tämä prosessi on ollut pitkä, mutta se on ollut äärimmäisen tarpeellinen. Se on myös nostanut esille valtionhallinnon omissa prosesseissa olleita selkeyttämistarpeita, ja näistä valiokunta on nostanut esille lausumissa kaksi kehittämiskohdetta.

Arvoisa puhemies! Nämä lausumat käsittelevät ensinnäkin sitä, kuinka on mahdollista ja onko hyvän hallintotavan mukaista, että valtion virastoissa alainen tarkistaa laskuja, ja on nostettu esille yksi yli yhden -toimintamallin selvittäminen. Tässä yhteydessä haluan muistuttaa siitä, että hyvän hallintotavan mukaista on myös jakaa tarkastusvastuuta sellaisissa tilanteissa, joissa alainen on tarkastamassa oman esimiehensä laskuja. Hyvin monissa yhdistyksissä, hyvin monissa yrityksissä hyväksymisvastuu on silloin kahdella alaisella yhdessä.

Toinen selvittämiseen liittyvä lausuma liittyy valtionhallinnon matkustamiseen ja sen ohjeistuksen selkeyttämiseen. Täällä edustajakollega Mäkisalo-Ropponen toi esille kanta-asiakasohjelmat ja myöskin niihin liittyvät, voisiko sanoa, hankaluudet. Mutta itse ajattelen kyllä näin, että tällaisena digitalisaation aikana tuntuu aika kummalliselta, ettemme pysty rakentamaan järjestelmää, jossa ensinnäkin henkilöt, jotka käyttävät kanta-asiakasjärjestelmää työnantajansa lukuun, sitoutuvat eriyttämään omat matkustustilinsä ja myöskin ne matkustustilit, jotka liittyvät työmatkoihin, ja jossa on mahdollista myöskin luoda järjestelmä, jossa sitten näitä työmatkapisteitä pystytään käyttämään joustavasti ja helposti työmatkojen maksamiseen. Tämä liittyy myöskin eduskunnan toimintaan. Tästä asiasta

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

eduskunnassa on käyty keskustelua, ja toivon, että tämä selvitystyö kaiken kaikkiaan selkeyttää koko tämän järjestelmän käyttämistä valtionhallinnossa kaikilla sen tasoilla.

Arvoisa rouva puhemies! Haluan vielä muistuttaa näistä perusteista, miksi oma selvitystyö on käynnistetty. Täällä valiokunta mietinnössään toteaa, että tämä tarkastusvirasto on ollut vuoden 2020 lopusta alkaen negatiivisen mediajulkisuuden kohteena ja esille on nostettu pääosin viraston pääjohtajan valtion varojen käyttöön liittyvät epäselvyydet. Valiokunta on katsonut, että tämä on horjuttanut luottamusta tarkastusvirastoon valtionhallinnon ylimpänä ulkoisena tarkastajana, ja siksi katsonut tärkeäksi ottaa tämän taloudenhoidosta esitetyt epäilykset ja hyvän hallinnon periaatteiden noudattamisen selvityksen kohteeksi. Erityisesti tärkeää on huomata, että valiokunta pitää tärkeänä, että viraston toiminta kaikin tavoin vakuuttaa kansalaiset siitä, että valtion varoja käytetään myös tarkastusvirastossa sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti, toimintaprosessit ovat läpinäkyviä ja virasto toimii itsekin samalla tavalla kuin se edellyttää tarkastettaviensa toimivan.

Tässä kun kuntavaalit on juuri pidetty, niin puolueen puheenjohtajana olen saanut useita yhteydenottoja kentältä uusilta valtuutetuilta ja varavaltuutetuilta, jotka ovat saaneet VTV:n kirjeen, jossa pyydetään heiltä vaalikulujen ja myöskin sen erittelemistä, mistä he ovat rahoituksen näihin vaalikuluihin saaneet. Näissä yhteydenotoissa on ollut, voisiko sanoa, sävy, jossa on ihmetelty, onko todella niin, että pääjohtaja Yli-Viikari on näitten kirjeiden allekirjoittajana, kun hänen satojentuhansien matkalaskuepäselvyytensä ovat täällä käsittelyssä ja heiltä perätään sitten alle 800 euron vaalikulujen erittelemistä tai ainakin sen kertomista, että he ovat käyttäneet vaalikampanjoissaan alle 800 euroa, ja myöskin hyvin pienien lahjoitusten erittelemistä tarkasti. Tällöin voisi sanoa, että tämä on ainakin itselleni osoittanut sen, miten tärkeää on, että VTV:tä johdetaan esimerkillä, ja että sitä luottamusta, jota tuon kaltaisen viraston johdossa on ehdottomasti oltava, ei voi henkilökohtaisella toiminnalla horjuttaa. Tässä on todellakin kysymys laajasta yhteiskunnallisesta asiasta, ei pelkästään yhden ainoan viraston matkalaskuepäselvyyksistä.

Valitettavaa on ollut, niin kuin olemme tässä kuulleet, myöskin se, mikä pääjohtajan asenne on asian selvittämisessä ollut, ja vetoaminen siihen, että hänellä ei ole ollut velvollisuutta kaikkien näitten asioitten läpikäymiseen. Tässä yhteydessä edelleen alleviivaan esimerkillä johtamista.

Arvoisa rouva puhemies! Kun katsoo niin tarkastusvaliokunnan kuin myöskin kansliatoimikunnan työskentelyä ja sen lopputulemaa, niin ei ole mitään muuta vaihtoehtoa kuin todellakin yhtyä tähän kansliatoimikunnan yksimieliseen esitykseen siitä, että VTV:n pääjohtaja Tytti Yli-Viikari tulee erottaa. Uskon, että tämä prosessi on kaiken kaikkiaan ollut tälle talolle silmät avaava — ja ehkä myös, että meidän on tärkeää muistaa se, että kaikessa toiminnassa avoimuus, läpinäkyvyys ja myöskin asioitten ennaltaehkäisy hyvän hallintotavan noudattamisella on kaiken hallinnon a ja o.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Laukkanen.

10.56 Antero Laukkanen kd: Arvoisa rouva puhemies! Tarkastusvaliokunta on päättänyt itsenäisesti käynnistää omana asianaan selvityksen Valtiontalouden tarkastusviraston taloudenhoidosta, ja tästä haluan tarkastusvaliokuntaa erityisesti kiittää. Se oli vastuullinen viesti koko kansakunnalle tähän asiaan tarttumisesta.

Täällä on käytetty hyviä puheenvuoroja, eikä ole tarpeen samoja asioita toistaa. Olin kansliatoimikunnassa tästä asiasta päättämässä. Keskustelimme huolellisesti, kiihko-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

masti, täysin asiapohjaisesti kuulimme Yli-Viikaria, kuulimme asiantuntijoita, teimme johtopäätöksiä, ja siitä on syntynyt sitten lopulta yksimielinen ajatus siitä, että pääjohtaja Tytti Yli-Viikari ei voi jatkaa virassaan.

Ihan muutama asia tästä.

Ensinnäkin näin korkeassa virassa, merkittävässä virassa olevaan henkilöön liittyy erityisiä odotuksia, ja ne ovat seuraavia: aivan erityinen huolellisuusvaatimus, esimerkillisyys, nuhteettomuus oman viran hoitamisessa ja tietenkin laillisuus- ja tarkoituksenmukaisuusvaatimus. Kun näitä rikkoo tavalla, jota kansalainen ei enää käsitä, ei pysy perässä, niin astutaan sellaiselle maaperälle, että on täysin välttämätöntä, että hänen toimintaansa arvioidaan.

Arvoisa puhemies! Tarkastusvaliokunta, eduskunnan tilintarkastajat, erityistilintarkastus ja lopulta kansliatoimikunta, kaikki, päätyivät arvioissaan samaan johtopäätökseen: luottamus ja esimerkillisyys on pääjohtajan toiminnassa vahingoittunut sellaisella tavalla, että se vaatii toimenpiteitä.

Täällä kansliatoimikunnan muistiossa kohdassa ”5. Johtopäätöksiä” todetaan sen kolmannen kappaleen alussa näin: ”Pääjohtaja ei valvo jokaista virkatehtävää, mutta hän vastaa siitä, että valvonta on järjestetty toimivaksi.” Tämä sisältää myös omavalvonnan. Tämä sisältää myös sen, että hänellä on velvollisuus valvoa oman toimintansa esimerkillisyyttä, huolellisuutta ja nuhteettomuutta. Tämä on jäänyt nyt pääjohtajalta huomiotta. Kaikki se tapa, jolla hän on suhtautunut siihen, miten häntä on arvioitu, on mielestäni tuomassa vielä lisää painoarvoa sille, että virasta erottaminen on aivan välttämätöntä, jotta Valtion tarkastusviraston uskottavuus omana toimijana, oman toimintansa valvonnassa palautetaan.

Arvoisa puhemies! Tämä tarkastusvaliokunnan mietintö on erinomaisen hyvää tekstiä ja huolella tehty ja varmasti antaa vastaukset niihin mahdollisiin kysymyksiin, joita tämän asian ympärillä on, ja uskon, että eduskunta tekee tänään hyvän ratkaisun tässä asiassa. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Simula.

11.01 Jenna Simula ps: Arvoisa puhemies! Tarkastusvaliokunta päätti helmikuussa aloittaa omana asianaan selvityksen Valtiontalouden tarkastusviraston taloushoidosta ja pääjohtaja Tytti Yli-Viikarin valtion varojen käyttöön liittyvistä epäselvyyksistä. Kuten tarkastusvaliokunnan mietinnössä todetaan, selvitys oli tehtävä mahdollisimman nopeasti, jotta kansalaisten luottamus instituutioiden läpinäkyvyyteen ja valtion varojen asianmukaiseen käyttöön ei horjuisi.

Valitettavasti kansalaisten usko ja luottamus ovat olleet koetuksella, ja tapaus jättää taustusti arvet. Valtion varoja, eli toisin sanoen veronmaksajien rahoja, tulisi käyttää harkiten, yhteisten pelisääntöjen mukaisesti ja vain tarpeelliseen toimintaan ja hankintoihin. Joissain maissa niin sanottuna maan tapana on käyttää ihmisiltä verotettuja rahoja johtajien luksuselämän kustannusten kattamiseen, mutta Suomessa näin ei missään nimessä saa olla. Ihmiset ovat närkästyneitä täysin syystä, ja tarkastusvirasto omalla huonolla esimerkillään luo varjon valtion varojen käyttöön myös muualla.

Kiitos tutkivan journalismin tämäkin kupru tuli eduskunnan ja kansalaisten tietoon. On kuitenkin huolestuttavaa, että ilman mediaa nämä väärinkäytöt olisivat voineet jäädä huomaamatta kokonaan. Kysymys kuuluukin: kuka tarkastaisi Valtiontalouden tarkastusvirastoa, ja pitäisikö tähän luoda jokin prosessi, jolla vastaavat väärinkäytökset saataisiin eh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

käistyä? Pahoin pelkään, että tämä käsittelyssä oleva asia on vain jäävuoren huippu, vaikka samanlaisia väärinkäytöksiä ei muualta tiettävästi olekaan havaittu.

Arvoisa puhemies! Tässä tapauksessa asiasta tekee raskauttavamman se, että valtion varojen väärinkäytöksistä ja epäselvyyksistä epäillään VTV:tä ja sen pääjohtajaa, siis sitä tahoa, joka on valtion varojen käytön ylin vartija. Tarkastusvaliokunnan mietinnöstä selviää, että VTV:n sisäinen tarkastus toimii pääjohtajan alaisuudessa eikä esimerkiksi matkahallinnon tarkastuksessa annettu huomautuksia muun muassa puuttuvista tositteista. On jokseenkin epävertettä, että sisäistä tarkastusta johtaa henkilö, joka on myös tarkastuksen kohteena. Pääjohtajan varpaille ei ehkä uskallettu astua.

Juuri viime viikolla kuntavaaleissa ehdokkaina olleille ja siten valtuutetuiksi tai varavaltuutetuiksi valituille kolahti postiluukusta kirje Valtiontalouden tarkastusvirastolta. Kirjeessä muistutettiin vaalirahoitusilmoituksen teosta sekä menojen ja tulojen tarkasta kirjaimisesta tosittineen, jos vaalikulut ylittivät 800 euroa. Kirjeen oli allekirjoittanut pääjohtaja Tytti Yli-Viikari. Vaalirahoitusilmoituksen täyttäminen voi kaiken tämän jälkeen tuntua kohtuullisen kaksinaismoralistiselta. Ihmisille voi tulla olo, että heitä kyllä kytätään kuittitasolla, mutta pääjohtaja on voinut käyttää veronmaksajien rahoja sopimattomasti, eikä sitä ole huomattu ennen kuin nyt. Tämä on vain yksi pieni esimerkki siitä, millaisia vaikutuksia pääjohtajan toiminnalla on ollut kansalaisten luottamukseen.

Arvoisa puhemies! Suomalainen yhteiskunta perustuu luottamukseen, yhteisiin pelisääntöihin ja johdonmukaisesti toimiviin instituutioihin. Luottamuksen voi menettää, mutta se on ehdottoman tärkeää nyt palauttaa. Töitä sen eteen on tehtävä sekä eduskunnassa että VTV:ssä. Pääjohtaja Tytti Yli-Viikarin irtisanominen virastaan on tässä kohtaa ainoa oikea toimenpide.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Lindén.

11.05 **Aki Lindén sd:** Arvoisa rouva puhemies! Pyysin puheenvuoroni tässä kokouksen alussa, kun listalla oli jo 12 puheenvuoropyyntöä enkä ollut vielä kuullut tarkastusvaliokunnan puheenjohtajaa, edustajaa Alanko-Kahiluodon erinomaista, kattavaa puheenvuoroa. Kiinnitin siinä huomiota tähän toiseen lausumaan, joka liittyy tähän yksi yli -periaatteen. Silloin halusin pyytää puheenvuoron sen takia, että pidän tätä periaatetta erittäin tärkeänä periaatteena.

Katselin ympärille ja huomasin, että hallintovaliokunnan jäsenistä edustaja Zyskowiec on täällä paikalla, ja äkkiä palautin tuossa mieleen, että se oli hallituksen esitys 63/2020, joka liittyi poliisihallintoon. Kun me käsitelimme sitä, otin aika voimakkaasti kantaa tähän yksi yli -periaatteen. — Nyt haluan tässä korostaa, että en näe siis poliisihallinnossa mitään puutteita sisällöllisesti vaan puhun periaatteesta. — Käsitelimme sitä kolmessa kokouksessa, ja huomasin, että siellä kollegat rupesivat jo ehkä hermostumaan siihen, että korostin niin paljon tätä kyseistä periaatetta.

Mistä siinä on kysymys? Siinä on kysymys siitä, että esimies ei suoraan valitse omia alaisiaan.

Omalla työurallani on 30-vuotinen historia esimies- ja johtamistehtävistä, pääosin kunta-alalta, 25 vuotta, ja 5 vuotta valtionhallinnosta, jolloin olin lääninhallituksessa lääninlääkäri virassa. Minut nimitti siihen tehtävään maaherra, ja välissämme oli yksi organisaatioporras, osastopäällikkö, ja edelleen maaherranhan nimitti valtioneuvosto, mutta myös osastopäällikön nimitti valtioneuvosto eli yli maaherran. Maaherra ei siis valinnut

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

suoria alaisiaan osastopäälliköitä eikä osastopäällikkö valinnut suoraan vastuualue-esimiehiä, jollaisessa tehtävässä toimin itse.

Kunnissa tämä käytäntö on ehdottomasti yleisin käytäntö, tämä yksi yli -periaate, ja se mahdollistaa ainakin teoriassa ja usein myös käytännössä jossain määrin paremmin toimivan sisäisen kontrollin, koska kun alainen on suorassa suhteessa vain ja ainoastaan välittömään esimieheensä, joka hänet myös nimeää, niin silloin on ikään kuin tämmöinen vaikeamisen kulttuuri mahdollisempi, ja siitähän meillä on paljon käytännön esimerkkejä.

En tässä yhteydessä nyt puutu konkreettisesti tähän pääjohtaja Yli-Viikarin asiaan — siitä on kuultu täällä kaikki tärkeä asia varmasti jo aikaisemmin — mutta kun olen julkisuuden kautta seurannut prosessia, jossa hän nousi asemaan, josta käsin hänet valittiin pääjohtajaksi, niin siinä yhteydessä näen tiettyjä sellaisia piirteitä, jotka olisivat olleet vältettävissä tällä yksi yli -periaatteella, eli halusin puheenvuorollani alleviivata tätä.

Olen täällä nyt kansanedustajana kokenut, että valtionhallinto on erittäin siiloutunut. Monet valtion virastot ovat sisäisesti erittäin itsenäisiä, ja se tuo sinne tiettyä umpioisuutta. [Puhemies koputtaa] Tätä täytyy kyllä avata ja tätä periaatetta käyttää. — Kiitoksia.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Koponen, Ari.

11.08 Ari Koponen ps: Arvoisa puhemies! Tarkastusvaliokunta on alkuvuodesta käynnistänyt aiheellisen selvityksen Valtiontalouden tarkastusviraston taloudenhoidosta ja viraston pääjohtajan valtion varojen käyttöön liittyvistä epäselvyyksistä. Lopputulemana voidaan todeta, että tapahtumaketju on nostanut jälleen esiin suomalaisen rakenteellisen korruption — ja ikävä kyllä vasta sen jäävuoren huipun. Tällainen kyseenalainen toiminta horjuttaa luottamusta tarkastusvirastoon valtionhallinnon ylimpänä ulkoisena tarkastajana, eikä pääjohtajan ylimielisyys ole parantanut tilannetta.

Tarkastustoiminnassa on kyse siitä, että valtion varoja käytetään laillisesti ja tarkoituksenmukaisesti. On merkittävä puute, ettei etujen käyttöä ja annettujen ohjeiden toteutumista kyetä valvomaan. Toimintaprosessien tulisi olla läpinäkyviä ja viraston toiminnan esimerkillistä, aivan kuten se edellyttää tarkastettaviltaan.

Puhemies! Tämänkaltaisia ylilyöntejä, mitä VTV:ssä on tapahtunut, ei pidä ohittaa olankohautuksilla tai hiljenemällä. Niistä pitää pystyä puhumaan ja tekemään tarvittavat johtopäätökset ja toimenpiteet. Ylimmän johdon toiminnan tulee olla esimerkillistä.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kopra.

11.10 Jukka Kopra kok: Arvoisa rouva puhemies! Tarkastusvaliokunta on tehnyt pitkään ja huolellisesti työtä tämän asian selvittämiseksi, ja olemme myös kansliatoimikunnassa tehneet tarkastusvaliokunnan mietinnön pohjalta omia selvityksiämme ja kuulleet Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajaa. Tämän pohjatyön perusteella ainoa lopputulema on se, että mielelläni yhdyn esitykseen siitä, että Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan työsuhde tulee irtisanoa.

Tässä keskustelun kuluessa on tullut esille lukuisia hyviä kehityskohteita, ja niihin on syytä kiinnittää huomiota. VTV:n sisäinen tarkastus on syytä laittaa kuntoon siten, että siellä myöskin sisäiset epäkohdat pystytään ratkomaan ja tulevat julki. Siinä varmasti riittää pähkäiltävää, samoin ajatellen tämän irtisanomismenettelyn jatkoa pääjohtajan kaltais-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

ten virkamiesten osalta, ja jos olen oikein ymmärtänyt, niin tästä puhemies on jo ilmaissutkin, että tämän asian jatkokehitystyö käynnistetään.

Kun näitä uudistuksia nyt tehdään siihen tapaan, jolla Valtiontalouden tarkastusvirastoa hallitaan ja kontrolloidaan jatkossa, niin on kuitenkin pidettävä mielessä se, että me tarvitsemme riippumattoman viraston, joka tarvittaessa on ärhäkkä ketä tahansa kohtaan, myös eduskuntaa kohtaan. Tässä tietysti on haaste sitten, kuinka säilyttää tämä riippumattoman toimijan asema mutta siten, että valvonta toimii ja varmistetaan se, että kaikki tapahtuu siellä kaikissa olosuhteissa asianmukaisesti. Mutta uskon, että tähän asiaan perehtymällä asia saadaan ratkaistua.

Näitä yksityiskohtia, joita tarkastusvaliokunta toi pääjohtajan toimintaan liittyen, on lukuisia. Minusta ei niihin yksittäisiin asioihin tule tarttua, vaan kuten edustaja Myllykoski totesi puheenvuorossaan, niin näiden kokonaissummana kuormasta tulee liian suuri, ja olen sitä mieltä, että kokonaisuus muodostaa sen erityisen painavan syyn, jonka johdosta pääjohtajan virkasuhde tulee irtisanoa.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Laakso.

11.13 Sheikki Laakso ps: Arvoisa puhemies! Olen loppupeleissä aika vähän aikaa ollut täällä eduskunnassa, ja ennen eduskuntauraani usein mietin sitä, niin kuin varmaan moni muukin, minkä takia nuo päättäjät tekevät tuollaisia päätöksiä ja millä tavalla mikäkin valtion toiminta toimii. Loppupeleissä, kun täällä on itse ollut tätä hommaa katsomassa, on huomannut, minkälainen tapa täällä kuitenkin on yrittää tehdä nämä asiat niin kuin kuuluu, mutta liian usein kyllä kieltämättä löytyy tällaisia nytkin kyseessä olevia tapauksia, vaikka tämä onkin räikeimmistä päästä, että vahtija itse syyllistyy moiseen toimintaan. Mutta joka tapauksessa tällainen toiminta, mitä aika ajoin media tuo esiin, niin kuin kuuluukin, rapauttaa tätä meidänkin päättäjien uskottavuutta, ja toivoisi siitä päästävän sillä tavalla eroon, että näihin asioihin suhtaudutaan riittäväällä varauksella. Olisi hyvä tehdä jonkunasteinen työryhmä tai vastaava, mikä kävisi näitä kaikennäköisiä ongelmakohtia läpi.

Kun nyt on aika paljon puhuttu esimerkiksi näistä Finnairin lentopisteistä, niin en ole käsittänyt, minkä takia tällaista järjestelmää edes on pakko pitää yllä. Valtion omistama lentoyhtiö voi omassa sisäisessä laskutuksessaan, mikä menee kuitenkin loppupeleissä oikeasta taskusta vasempaan taskuun, antaa sen alennuksen suoraankin ilman tällaista järjestelmää. Ehkä tämä järjestelmä on joskus tullut sitä varten, että on saatu sitä pienoista etua siitä, että on käytetty näitä lentopisteitä omiin matkoihin ja tätä kautta saatu sitten ylimääräistä etuisuutta kyseisistä viroista tai vastaavista, mutta se ei ole enää tätä päivää, ja olen sitä mieltä, että koko lentopistejärjestelmä tulisi lakkauttaa tällaisessa systeemissä, koska siitä ei ole oikeastaan mitään sellaista hyötyä, koska samainen ns. alennus voidaan antaa suoraan valtion toisesta kirstusta toiseen kirstuun.

Yleisestikin näistä valtion viroista ja etenkin johtavista viroista pitäisi käydä aika perusteellisesti läpi, millä tavalla nämä niin sanotusti työsopimukset on tehty. Liian usein, mitä olen mediasta huomannut aikaisemmin ja nyt lähiaikoinakin, meidän on äärettömän vaikeaa jopa räikeissä väärinkäytöstapauksissa saada niin sanotusti tämä mätämuna eroamaan. Ei ole pitkä aika, kun eräskin korkea virkamies kertoi, ettei hän aio itse erota, vaikka oli kaikki perusteet siihen, ja näin kuitenkin loppupeleissä kävi. Tässäkin tapauksessa me ollaan käytetty todella paljon resursseja, viisi kuukautta tätä asiaa on puitu, vaikka käytännöllisesti katsoen aika alkumetreillä huomattiin, mihin tämä tulee johtamaan, ja vielä tänä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

päivänäkään kyseinen mätämuna ei meinaa suostua itse eroamaan tästä asiasta vaan venkoilee kaikilla mahdollisilla tavoilla. Minun mielestäni meidän järjestelmässämme on vähän korjattavaa, niin ettei tällaista tarvitsisi miettiäkään, että onko tämä nyt oikeudellisesti niin, että rikotaanko tässä lakia, koska ihan selkeät syyt on. Jos oltaisiin yksityisellä puolella, niin tästä asiasta tuskin tarvitsisi edes keskustellakaan tässä tilanteessa.

Järjestelmät muutenkin voisivat olla moraalisesti enemmän velvoittavia. Nyt tuntuu, että moraaliala ei ole ennen kuin vallan vahtikoira, media, niitä rupeaa kaivamaan. Tilanne on se, että nämä ovat yhteisistä veronmaksajien rahoista kaivettuja rahoja ja näitten valvomiseen täytyy oikeasti paneutua sillä tasolla, mitä tarvitaan, koska se on loppupeleissä kaikkien niitten johtavien virkamiesten etu, jotka hoitavat sitä työtään niin kuin kuuluu. — Kiitoksia.

Puhemies Anu Vehviläinen: Arvoisat edustajat, muistutan edustajan arvokkaasta ja vaakaasta käyttäytymisestä, johonka liittyy myös asiallinen sanankäyttö. — Ja seuraavaksi edustaja Kiljunen Kimmo.

11.18 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Täällä on tänään käytetty erinomaisen painavia puheenvuoroja poikkeuksellisen hankalassa asiassa. Eduskunta on tekemässä erikoista ratkaisua: irtisanomassa virkamiehen. Tässä on tehty hyvää taustatyötä pitkälle. Tarkastusvaliokunnan varajäsenenä olen seurannut hyvinkin huolella sitä, miten asiaa on käsitelty valiokunnan tasolla. Myöskin kansliatoimikunta on asiaan paneutunut. Eduskunnan puhemies on myöskin ottanut vastuuta tästä asiasta johtaen organisaatiota, ja myöskin me kansanedustajat käytämme täällä omaa harkintavaltaamme tässä asiassa.

Tässä on luonnollisesti kysymys virkasuhteesta, ja kuten täällä on moneen kertaan sanottu, tämän viraston julkisuuskuva on vahingoittunut. Hyvät kollegat, tässä on myöskin kysymys henkilöstä. Me arvioimme täällä yksittäistä ihmistä, ja kuinka moni meistä kurtistaa sen taakse? Tässä toivoisin, että me todella, kuten puhemies tässä sanoi, kunnioittaisimme kuitenkin yksilöä ja ihmistä näissä tilanteissa ja osaisimme myöskin asettaa sanamme sillä tavalla.

Tarkastusvaliokunnan johtopäätökset, jotka siellä ovat ne varsinaiset lausumaehdotukset, ovat selkeät. Tässä on hyvän hallintotavan kehittämässä tilaa meidän valtionhallinnossa. Kyllä, tämä yksi yli yhden -periaate, johon muun muassa edustaja Lindén viittasi, on iso asia, ja meidän on hyvä nähdä, että tällä periaatteella kannattaisi koko valtionhallinnossa yhdenmukaistaa toimintatapoja. Toinen lausumaehdotus, jonka valiokunta tekee tässä, liittyy näihin kanta-asiakasetuuksiin, joissa on epäselvyyttä. Se ei ole luonteva järjestelmä näin kuin se nyt tässä tapauksessa toimii, ja tässäkin suhteessa valtionhallinnon on hyvä näitä matkustusohjesääntöjä pyrkiä läpi käymään läpi. Tässä suhteessa, arvoisa puhemies, tämä prosessi on ollut hyödyllinen — me näemme tämän.

Mutta sitten me tulemme tähän toiseen kohtaan.

Pääjohtajan itsensä mukaan, kuten Outi Alanko-Kahiluoto, valiokunnan puheenjohtaja, täällä totesi, työskentelyilmapiiri sinänsä virastossa on rauhallinen — hän käyttää näitä termejä. Se, mikä on haitannut, haittaa koko ajan, on tämä julkinen selvittely näistä pääjohtajan toimintatavoista. Se on kuormittanut viraston toimintaa, ja sekin on itsestäänselvyys, ja se, että viraston julkisuuskuva on vahingoittunut, johtaa siihen yleiseen johtopäätökseen, mihin tässä ollaan päätyvässä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

Jäin kuitenkin miettimään tätä prosessia. Edustaja Kiuru totesi — tämä on suora sitaatti — hän juuri hetki sitten totesi: ”Ei ole olennaista, miten itse tilanteensa näkee. Olennaista on se, miten muut tilanteen näkevät.” Kyllä, sillä pohjalla me teemme tässä nyt johtopäätöksen, miten me muut tämän tilanteen näemme. Sitä, miten itse näkee, me harvoin pääsemme avaamaan, ja tässäkin tapauksessa olisin suonut sen, että tarkastusvaliokunta olisi vielä kertaalleen kuullut pääjohtajaa tässä asiassa, mutta tiedän, että kansliatoimikunta on sen tehnyt ja päätynyt omiin johtopäätöksiinsä.

Miten me muut tilanteen näemme? Tulemme keskusteluun. Täällä on paljon viitattu median rooliin. Medialla on valtava vastuu tässä yhteiskunnassa. Se luo sen todellisuuskuvan. Kun valtamedia monissa tilanteissa toimii samanaikaisesti syyllistäjänä ja syyttäjänä — ja meillä on täällä salissakin paljon ihmisiä, jotka tämän tietävät — ja langettaa myöskin tuomion, siinä ei pääse irti siitä. Yksilön oikeusturva on vakavasti haasteellinen tässä tilanteessa, ja itse koen aina, kun tällainen — käytän nyt vähän voimakkaampaa termiä, ”julkinen ajojahti” ehkä on yksi sana — leimaaminen on käynnissä, että herään välittömästi siihen, mikä on se toinen puoli asiassa, ja tässä on toinen puoli. Otan tästäkin tapauksesta teille nyt vain esimerkin, jolloin me näemme sen.

Itsekin olin vähän häkeltynyt, aika lailla häkeltynyt, kun isoilla otsakkeilla me toteamme sen, että pääjohtaja on niinkin ikään kuin oudolla tavalla toiminut, että hän huollattaa pyöränsä virastonsa laskuun. Sehän tuntui heti siltä, että onpa pitkälle menty. Täällä on puhuttu stailaus- ja kampauskuluista — kyllä, on menty pitkälle. Mutta silti, kun sen asian sitten aukaisee, me havaitsemmekin yllättäen, että kysymys on ollut talon tavasta. Tämä pyörähuolto-oikeutus on koskenut kaikkia, jolloin me olemme ulkona emmekä näekään sitä aitoa tilannetta, mikä siinä on ollut, vaan meille on luotu mielikuva, ja sitä kautta me olemme siinä prosessissa, että me olemme jo selvillä johtopäätöksestä ja syyllisyydestä. Siinä suhteessa sanon vain, että tässä täytyy olla aina varovainen, kun näitä asioita arvioidaan.

Olen aivan varma, että tässä on käytetty pitkää harkintaa. Hienolla tavalla tarkastusvaliokunta on tässä toiminut, ja myöskin eduskunta on toiminut hienolla tavalla, mutta halusin tässä tuoda esille ainoastaan tämän jollain tavalla varoittavan sanan. Ja kun täällä mentiin esimerkiksi näihin ylimitoitettuihin matkustuksiin — täällä käytettiin tällaisista termiä kuin ”matkustusinto” — niin on, ylijohdaja, pääjohtaja on matkustanut huomattavasti enemmän kuin aikaisempi pääjohtaja. Hän on myöskin toiminut eurooppalaisten tarkastuselinten eurooppalaisen yhteisjärjestön hallintokomitean varapuheenjohtajana, jolloin siitä automaattisesti tulee näitä. Jos me rupeamme täällä arvioimaan yksittäisten toimijoiden tarkoituksenmukaisuutta, niin siinä ollaan ongelmissa.

Ainoastaan tämän haluaisin tuoda tässä esille, että olkaamme kuitenkin varovaisia, kun me puhumme ihmisestä.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Zyskowiec.

11.25 Ben Zyskowiec kok: Arvoisa rouva puhemies! Arvoisat Suomen kansan edustajat! Valtiontalouden tarkastusviraston tehtävänä on huolehtia siitä ja tarkastaa sitä, että veronmaksajien varoja käytetään laillisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Tähän tapaukseen liittyen haluan tuoda esiin erään tapahtumainkulun, jota tässä keskustelussa ei ole vielä sivuttu ja joka liittyy juuri siihen, käytetäänkö veronmaksajien varoja laillisesti ja tarkoituksenmukaisesti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

Kyse on siitä, että Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtaja ja silloinen hallintojohtaja sopivat viraston virkamiehen kanssa, että tälle maksetaan palkkaa mutta tämän ei tarvinnut tehdä töitä — itse asiassa käytännössä hän ei saanut tehdä työtään. Tapahtumainkulku on suunnilleen seuraava: 24.5. vuonna 2016 tehtiin virkamiehen kanssa virkasuhteen päättymissopimus ennen asianomaisen eläkkeelle siirtymistä. Tässä sopimuksessa sovittiin, että virkamiehellä ei ole työ- eikä työpaikallaolovelvoitetta. Edelleen sovittiin, että alkuun maksetaan täysi palkka ja sen jälkeen noin puolet palkasta. Sopimus oli voimassa yli kaksi vuotta ennen virkamiehen eläkkeelle siirtymistä. Edelleen sovittiin, että hänellä ei ole työtiloja eikä hänellä ole työvälineitä, ne hänen piti palauttaa. Myös sovittiin, että hän ei saa toimia viraston edustajana tai virkamiehenä julkisuudessa, sidosryhmätapaamisissa tai julkisissa tilaisuuksissa.

Tätä asiaa tutkii nyt poliisi mahdollisena virkarikoksena. Näin ollen pitää aika varovasti tähän suhtautua, enkä halua näihin varsinaisiin laillisuuskysymyksiin omaa henkilökohtaista kantaani sen rajummin sanoa. Mutta haluan tuoda esiin eräitä yleisiä näkökohtia, jotka tämä tapaus tuo esiin ja jotka liittyvät veronmaksajien rahojen käyttämiseen julkisessa hallinnossa.

Tämä tapaushan tuli esiin sen vuoksi, että tästä kanneltiin eduskunnan oikeusasiamiehelle, joka antoi ratkaisunsa joulukuussa 2020. Kun oikeusasiamies valmisteli ratkaisuaan, hän pyysi Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajalta ja mainitulta entiseltä hallintojohtajalta selvitystä siitä, miten tällainen sopimus saatettiin tehdä. Ja he antoivat vastaukset — samansisältöiset vastaukset — joita eduskunnan oikeusasiamiehen päätöksessä referoitiin seuraavasti: ”Työntekovelvollisuutta ei pääjohtajan ja johtajan käsityksen mukaan säädetä suoraan näissä edellä mainituissa eduskunnan virkamieslain säännöksissä virkamiehen velvollisuudeksi. Selityspyynnön alustavassa kannanotossa ei tuoda ilmi, missä laissa ja säännöksessä työntekovelvollisuus on säädetty virkamiehen keskeiseksi velvollisuudeksi tai mitä työntekovelvollisuudella tarkoitetaan. Toistaiseksi avoin kysymys on siten se, sisältykö eduskunnan oikeusasiamiehen alustavassa kannanotossaan esittämä näkemys työntekovelvollisuudesta eräänlaisena yleisenä velvollisuutena eduskunnan virkamieslain 19 §:n säännökseen ja miten se mahdollisesti poikkeaa pääjohtajan ja johtajan käsityksestä sopimusta tehtäessä.”

Aivan uskomatonta — siis Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtaja ja silloinen hallintojohtaja, joiden virkavelvollisuutena on tarkastaa veronmaksajien rahojen laillista ja tarkoituksenmukaista käyttämistä, kirjoittavat oikeusasiamiehen referoinnin mukaan: ”Työntekovelvollisuutta ei pääjohtajan ja johtajan käsityksen mukaan säädetä suoraan näissä edellä mainituissa eduskunnan virkamieslain säännöksissä virkamiehen velvollisuudeksi. Selityspyynnön alustavassa kannanotossa ei tuoda ilmi, missä laissa ja säännöksessä työntekovelvollisuus on säädetty virkamiehen keskeiseksi velvollisuudeksi tai mitä työntekovelvollisuudella tarkoitetaan.” [Eduskunnasta: Ohhoh!] Siis tämäkö oli käsitys Valtiontalouden tarkastusviraston johdossa tuolloin? Onko tämä yleinen käsitys? Onko tällaista käsitystä muuallakin? Eihän tässä ole kyse pelkästään eduskunnan alaisista virkamiehistä vaan laajemmin julkisen hallinnon palveluksessa olevista virkamiehistä, valtiolla, kunnissa, tulevilla hyvinvointialueilla ja niin edelleen. Tämä herättää monta kysymystä.

Aika ei tahdo riittää, joudun pyytämään uuden puheenvuoron. — Totean kuitenkin, että ymmärrän, että kun ihmiset ovat oikeusasiamiehen tarkasteltavana ja heidän toimiensa lainmukaisuus on tarkasteltavana, he toki puolustavat itseään. Mutta onko tällainen käsitys, että ei virkamieslainsäädännöstä suoraan johdu virkamiehelle velvollisuutta tehdä töi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

tä, kovinkin yleinen? Ja ehkä vielä oleellisempi kysymys: jos on olemassa inhimillisiä seikkoja, kuten varmasti tässä tapauksessa oli, jatkaa palkanmaksua, niin onko yleinen käsitys esimiehillä, että nämä inhimilliset seikat, jotka koskevat asianomaista yksilöä, menevät veronmaksajien rahojen järkevän ja tarkoituksenmukaisen käytön edelle?

Arvoisa puhemies! Joudun jatkamaan seuraavassa puheenvuorossa.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kauma.

11.32 **Pia Kauma kok:** Arvoisa puhemies! Olemme nyt käsittelemässä Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan Tytti Yli-Viikarin erottamista. Kansliatoimikunnan lausunto ja esitys on yksimielinen: erityisen painavasta syystä Tytti Yli-Viikari on erotettava. Arvoisa puhemies, kannatan tätä esitystä.

Täällä on pidetty hyviä puheenvuoroja siitä, millä tavalla tätä valvontatoimintaa valtion virastoissa kannattaa kehittää. Yksi hyvä periaate on juurikin tämä yksi yli -periaate, eli täällä on puhuttu siitä, että johtajan ei kannata itse suoraan valita alaisiaan, vaan siinä olisi aina joku henkilö myöskin sitten välissä hoitamassa sitä, mutta myös erilaisten laskujen ja kuittien, kuten matkalaskujen, valvonta olisi syytä hoitaa niin, ettei synny minkäänlaista ristiriitaa sen suhteen, että varmasti nämä asiat tulevat hoidetuiksi kunnolla ja luotettavalla tavalla. Tässä on varmasti meille systeemitasolla mietittävänä myöskin se, onko joitakin muita tällaisia valtion virastoja, joissa on samanlaisia ongelmakohtia: toimitaan ehkä liian itsenäisesti, eivätkä välttämättä ne epäkohdat tule esille ja julkisuuteen. Tässä kohtaa media oli valppaana, joten nämä asiat tulivat esille, mutta mielestäni tämä on syytä käydä aika huolellisesti läpi myös yleisellä tasolla, mitä kaikkea virastoja meillä on.

Valtiontalouden tarkastusvirastohan on siinä mielessä hyvin tärkeä, että se on myöskin valtiontalouden eräänlainen omatunto ja edelläkävijä hyvän hallinnon periaatteiden noudattamisessa ja korkean virkamiesetiikan edistämisessä. Siinäkin mielessä on tietysti hyvin ristiriitaista, että juuri tämän yksikön pääjohtajan tilanteesta ollaan täällä keskustelemassa.

Kuuntelin tarkkaavaisesti myös edustaja Kiljusen huomiot siitä, että sen lisäksi, että puhumme systeemitason asioista, niin meidän täytyy muistaa, että kysymyksessä on myöskin yksilö, ja näinhän se on tietenkin. Meidän järjestelmämme on aika julma sillä tavalla, että kun asioita tekee väärin, niin siitä sitten julkisuudessa kyllä aika pitkään kuulee, ja varmasti tämä asia vaikuttaa juuri tämän henkilön tilanteeseen aika pitkään. Mutta itse ainakin mietin sitä, kun en ole tarkastusvaliokunnan jäsen enkä ollut sillä tavalla tässä varsinaisessa prosessissa mukana ja olen julkisuuden kautta tätä seurannut, että olen kyllä hiukan ihmetellyt sitä, minkä takia kyseinen henkilö ei ole millään tavalla ikään kuin myöntänyt tehtyjä virheitä. Monta kertaahan kysymys on siitä, että ihminen saa myöskin anteeksi silloin, jos hän myöntää, että on tehty virheitä ja että toimintatapoja muutetaan. Itse olen kiinnittänyt juuri tähän asiaan huomiota tämän asian käsittelyssä julkisuudessa. Mielestäni hän ei ole ymmärtänyt sitä, [Puhemies koputtaa] että on tehnyt väärin, ja ainakin itselläni tämä kyllä osittain myöskin vaikuttaa siihen, [Puhemies koputtaa] millä tavalla asiasta ajattelen.

Kannatan siis tehtyä päätösesitystä.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Mäkisalo-Ropponen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

11.35 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluan kiittää edustaja Kiljusta todella tärkeästä puheenvuorosta ja muistutuksesta meille kaikille.

Mutta haluan tässä puheenvuorossa sanoa muutaman tärkeän tarkastushavainnon sisäisestä tarkastuksesta, sillä siinä olevat puutteet ovat aina erityisen huolestuttavia. Ja kuten ensimmäisessä puheenvuorossani totesin, nyt olisi kyllä hyvä hetki oppivassa hengessä tarkastella toimintoja koko valtionhallinnossa, ei yksinomaan tarkastusvirastossa.

Sisäinen tarkastus on toiminnallisesti riippumaton viraston tai laitoksen toiminto, jonka tulee olla erillään linjaorganisaatiosta ja jonka tulee voida suorittaa tarkastuksensa ja arviointinsa sisäisen tarkastuksen yleisesti hyväksytyjen standardien ja suositusten mukaisesti. Sisäisellä tarkastuksella tulee olla mahdollisuus raportoida sellaiselle organisaatiotasolle, joka voi tehokkaasti puuttua sisäisen tarkastuksen esille nostamiin asioihin. Sisäisen valvonnan toimivuutta arvioidaan organisaation sisäisen tarkastuksen tarkastuksilla. Valiokunnan saaman asiantuntija-arvion mukaan sisäinen valvonta toimii valtionhallinnossa pääsääntöisesti hyvin. Sisäisen valvonnan haasteena on kuitenkin se, että osaaminen tässä asiassa virastossa on kovin ohutta.

Valtiontalouden tarkastusvirastossa sisäinen tarkastaja on tarkastusviraston virkamies, joka hoitaa tehtävää osana muita virkatoimia. Tämä tarkoittaa sitä, että tarkastusvirastossa sisäinen tarkastus ei ole kaikilta osin erillään linjaorganisaatiosta eikä siten ole toiminnallisesti riippumaton kaikista viraston toiminnoista. Sisäinen tarkastaja raportoi tarkastuksista suoraan pääjohtajalle. Tämä vastaa yleisiä sisäisen tarkastuksen toimintaperiaatteita valtionhallinnossa. Mikäli tarkastushavainnot koskevat pääjohtajaa, niin sisäinen tarkastus raportoi pääjohtajan sijaiselle. Sisäisen tarkastuksen laadunvarmistus toteutetaan tarkastusvirastossa itsearviointina. Tarkastusviraston sisäiseen tarkastukseen ei ole kohdistunut erillisiä ulkoisia arviointeja, vaikka se olisi ollut mahdollista.

Vuonna 2016 tarkastusviraston ylimmän johdon menettelyihin kohdistuneessa tarkastuksessa käytiin läpi matka- ja kululaskuja, sivutoimilupia sekä luottokorttikäytäntöjä. Tarkastuksen perusteella ylimmän johdon virkamatkakäytännöt ja luottokorttimenettely todettiin olennaisilta osin asianmukaisiksi. Tarkastuksessa lentoyhtiöiden kanta-asiakkuuspisteiden valvontaa käytiin läpi koko viraston virkamatkojen näkökulmasta. Tarkastuksen perusteella todettiin, että virkamatkojen kanta-asiakaspisteiden seurantaa ei ollut järjestetty. Tarkastuksen perusteella suositeltiin kanta-asiakaspisteiden seuraamisen järjestämistä niin, että voidaan varmistaa etujen kohdentuminen työnantajalle matkustusohjeistuksen mukaisesti. Virkamatkojen kanta-asiakkuuspisteiden seurantaa ei valiokunnalle toimitettujen tietojen mukaan järjestetty, eikä tilannetta ole tarkastusvirastossa pyritty korjaamaan myöskään tarkentamalla suosituksia ja ohjeistusta.

Vuotta 2019 koskenut matkahallinnon tarkastus kohdistui puolestaan tarkastusviraston matkahallinnon yleisiin menettelyihin, ohjeistukseen sekä matkalaskujen hyväksymiskäytäntöihin virastossa. Matkahallinnon menettelyissä ei ilmennyt sisäisen tarkastuksen mukaan mitään erityistä huomautettavaa, mutta tarkastusvaliokunta päätyi selvityksessään toisenlaiseen tulokseen, ja valiokunta kiinnittääkin mietinnössään vakavaa huomiota erityisesti pääjohtajan matkalaskujen puutteellisiin tietoihin ja kuittien puuttumiseen.

Tarkastusviraston taloussäännön mukaan matkalaskujen asiatarkastus ennen laskun hyväksymistä hoidetaan Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeissa. Mikäli asian tarkastuksessa havaitaan puutteita, palvelukeskus tekee lisätietopyynnön virastolle. Palvelukeskuksen valiokunnalle toimittaman aineiston perusteella on todennettävissä, että tarkastusviraston pääjohtajan matkalaskuista on tehty useita lisäselvityspyyntöjä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnassa havaitut puutteet ovat palvelukeskuksen mukaan poikkeuksellisia eikä vastaavaa ole havaittu muualla valtionhallinnossa. Aineistosta ilmenee myös, että pääjohtaja on hyväksynyt itse joitakin menoja, joissa on itse ollut aiheuttamassa asianomaista kuluja. Tällainen toiminta ei kuulu hyvään hallintotapaan.

Matkasuunnitelmien laadinta ja suunnitelmien käsittely on tärkeä vaihe matkalaskujen hyväksymisprosessissa. Matkasuunnitelmasta tulisi ilmetä matkan tarkoitus, sen liittymisen työtehtäviin, toteutustapa ja matkan arvioidut kustannukset. Suunnitelman hyväksymisen myötä syntyy matkamääräys. Virkamatkoihin liittyvä keskeisin kontrolli toteutetaan siten virkamatkaa harkittaessa. Tämän kontrollin tehokkuutta rajoittaa pääjohtajan tapauksessa se, että matkasuunnitelman hyväksyjänä toimii hänen alaisensa. Vastaava tilanne on muissakin päällikkövirastoissa valtionhallinnossa, mutta tarkastusvirastolla ei kuitenkaan ole ohjaavaa ministeriötä, kuten muilla päällikkövirastoilla.

Niin sanotun yksi yli yhden -periaatteen noudattamisella voidaan turvata hyvän hallintotavan noudattaminen. Tämähän tarkoittaa päätöksen hyväksyttämistä päätöksen tekevän henkilön esimiehellä. Valtion virastojen ja laitosten ylimmän johdon yläpuolella ei kuitenkaan ole tahoa, jolle tämän tehtävän voisi osoittaa. Tarkastusviraston pääjohtajan matkoihin liittyen on lisäksi huomioitava, että hänellä ei ole pysyvää matkamääräystä, joten jokaiseen virkamatkaan on tullut tehdä erillinen matkasuunnitelma ja antaa matkamääräys. Viraston lausunnon mukaan suurimpiin matkalaskuihin toteutetun otoksen perusteella noin 75 prosentissa pääjohtajan matkasuunnitelmista on ollut olennaisesti puutteellisuuksia. Näin matkasuunnitelmat eivät ole mahdollistaneet esimerkiksi matkustustavan arviointia. Valiokunnalle toimitetusta aineistosta käy myös ilmi, että pääjohtajan virkamatkoja koskevat matkasuunnitelmat on useissa tapauksissa laadittu ja hyväksytty hyvin lähellä matkustuspäivää. Joissakin tapauksissa matkasuunnitelmat on hyväksytty matkan alkamisajankohdan jälkeen.

Lisäksi valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota myös siihen, että vuoden 2019 aikana pääjohtajan maksuaikakortilla tehtyjä kululaskuja on tarkastusvirastossa hyväksytty palvelukeskuksen ja valtiovarainministeriön suositusten vastaisesti. Kyseessä ovat olleet pääjohtajan kampaamo- ja stailauspalveluista aiheutuneet kulut. Tämä ei valiokunnan mukaan ole veronmaksajien rahojen oikeaa käyttöä, vaikka tämä on loppujen lopuksi viraston oma päätös eivätkä nämä suositukset ole velvoittavia, mutta kysymys on tässä erityisesti siitä, että johto on esimerkkinä organisaation toimintakulttuurille.

Edellä todetun perusteella tarkastusvaliokunta edellyttääkin, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja selvittää, kuinka niin sanotun yksi yli yhden -periaatteen toteutumista voidaan edistää koko valtionhallinnossa. Valiokunta pitää tärkeänä selvittää menettelytapaa, jolla sisäisen tarkastuksen ja myös Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen havaitsemista, valtion viraston tai laitoksen ylintä johtoa koskevista epäkohdista voitaisiin ilmoittaa kyseisen viraston tai laitoksen operatiivisesta [Puhemies koputtaa] johdosta riippumattomalle taholle. Myös ulkoisen tarkastajan tiedonsaannista tulee huolehtia paremmin. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Viitanen.

11.42 **Pia Viitanen sd:** Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan me käsittelemme nyt hyvin harvinaislaatuista ja aika ikävääkin asiaa täällä, ja itse olen tarkastusvaliokunnan jäsenenä tietenkin sitä läheltä päässyt käsittelemään ja seuraamaan. Täällä on pidetty hyviä puheen-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

vuoroja, joissa on noussut ilmi tärkeitä havaintoja, ja mielestäni niitä on turha tässä toistaa. Muun muassa ryhmämme varapuheenjohtaja Merja Mäkisalo-Ropponen on jo kaksi tärkeää sisällöllistä puheenvuoroa tästä asiasta käyttänyt.

Kyseessä on luottamus, ja tietenkin siinä tilanteessa, kun on syytä sitä palauttaa, on tärkeää, että eduskunta on kuitenkin ottanut tämän asian käsiteltäväkseen. Teimme valiokunnassa kohtuullisen pitkään työtä, hyvin tarkkaa työtä, ja kuten täällä aiemmin todettiin, niin kyllä se ehkä vei enemmän aikaa kuin itse olisimme edes nähneet, mutta tässä olemme nyt sitten lopputuloksen äärellä tämän suhteen.

Tässä nämä havainnot, mitä on käyty läpi, mitä valiokuntamme teki, ovat mielestäni täysin olennaisia ja tuovat esiin niitä epäkohtia, joita on olemassa, ja on tärkeää, että jo nyt on tiedossa, että niistä otetaan koppi ja niihin tartutaan. Haluan toistaa sen, minkä edustaja Mäkisalo-Ropponen sanoi ensimmäisessä puheenvuorossaan, että on myös tarpeen nähdä, että jos on ongelmia, niin niistä otetaan opiksi, eli tämä on varmaan eräänlainen oppimisen prosessi monissa hallinnoissa. Tämä keissi tietenkään ei ole niitä kaikkein mieltäylentävimpiä, jos näin voi sanoa, vaan äärimmäisen ikävä, eikä kukaan meistä varmasti olisi halunnut, että tällainen tilanne kaiken kaikkiaan on käsillä. Mutta havainnoista otetaan koppi. Johtopäätös, mitä tänään tehdään, lienee selvä. On ikävää, että tällainen tilanne on ollut.

Minusta on tärkeää myös, että niin tämä valiokunta kuin jo aiemmalla kaudella silloinen tarkastusvaliokunta näihin asioihin kiinnitti huomiota ja kirjasi niistä omat havaintonsa, kun kävi ilmi muun muassa henkilöstön silloisessakin palautteessa, että se ilmapiiri ei välttämättä siellä paras mahdollinen ollut. Eli siinä suhteessa myös pidän tärkeänä, että henkilöstön näkemykset myös tässä mietinnössä ovat vahvasti esillä.

Kiitos kuuluu tietenkin valiokuntamme puheenjohtajalle, joka on johdonmukaisesti ja hyvin vienyt tätä prosessia eteenpäin. Silloin kun tällainen tilanne tulee eteen, on tärkeää, että pystymme toimimaan tehokkaasti ja johdonmukaisesti, rauhallisesti vaihe vaiheelta mutta määrätietoisesti. [Puhemies koputtaa] Kiitos varapuheenjohtajalle ja koko valiokunnallemme sekä myös erinomaisille valiokuntaneuvoksille, [Puhemies koputtaa] jotka ovat tehneet hyvää tuota tässä mietinnön laadinnassa.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Eskelinen.

11.46 Seppo Eskelinen sd: Arvoisa puhemies! Omalta osaltani myös tarkastusvaliokuntaa haluan kiittää oikeista johtopäätöksistä ja toimenpiteistä, millä nyt sitten prosessia viedään eteenpäin, ja samoin kiitos myös kansliatoimikunnalle ja puheenjohtajalle ryhdikkästä toiminnasta tämän prosessin aikana.

On tietysti harmillista, että tarkastusvirasto on saanut nyt iskuja pääjohtajan ilmeisten väärinkäytösten myötä. Ylimmän johdon toimintakulttuuri ei esimerkkinä voi olla haavoittamatta myös muuta henkilöstöä ja meidän tarkastusyhteisöämme.

Veronmaksajien puolesta valtion varojen käytön laillisuutta valvovan Valtion tarkastusviraston tehtävä on erittäin merkittävä. Se tarkastuksellaan varmistaa, että valtion varoja käytetään eduskunnan tahdon mukaisesti, lakeja noudattaen ja järkevästi. Erityisen merkittävä tämä tehtävä on tietysti suomalaisten veronmaksajien luottamuksen näkökulmasta ja myös meidän kansanedustajien työn näkökulmasta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

Nämä johtopäätökset, mitä tässä salissa pääjohtajan osalta on tehty: on aivan selvää, että hän ei voi jatkaa. VTV:n laaja-alaisen valtionhallinnon tarkastustehtävän johdossa ei voi olla henkilö, jonka toimintakulttuuri ei herätä luottamusta.

Nyt on tietysti tärkeää saada tarkastusviraston luottamus palautumaan ja käydä sitten huolellisesti niin sisäisen valvonnan prosessit kuin tarkastusohjeistuksetkin läpi, jotta pysymme sitten palaamaan arkeen ja palauttamaan tarkastusviraston luottamuksen sille tasolle, millä sen pitää olla.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kiuru, Pauli.

11.48 Pauli Kiuru kok: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Kimmo Kiljunen piti puheenvuoron ja korosti siinä arvokkuutta ja yksilön huomioimista tämän asian takana. Se on hyvä huomio, ja hyvä, että tämä keskustelu on pysynyt arvokkaana, vaikka vaikea asia onkin.

Edustaja Kiljunen siteerasi puhettani, jossa sanoin, että mahdollisissa eturistiriidoissa tärkeintä ei ole se, miltä itsestä tuntuu, vaan se, miten muut näkevät tilanteen. Tämä ei ole itse asiassa itse keksimäni lause, vaan se on suora sitaatti VTV:n sivuilta blogista, jonka on kirjoittanut pääjohtaja Tytti Yli-Viikari. Siinä blogissa käsitellään sääntöjen noudattamista ja eettistä toimintaa. Samaisessa blogissa puhutaan myös tarkastuksesta ylipäätään ja sanotaan: ”Ne kertovat organisaation kulttuuriin vaikuttavista ylimmän johdon toimintatavoista. Näin niillä on laajemmin yhteys julkisen toiminnan tuloksellisuuteen ja laatuun.” Ne ovat viisaita sanoja, ja niitä olisi kannattanut varmasti itsekin pyrkiä noudattamaan tiukasti.

Sitten nostitte näitä matkakustannuksia esiin. Siihen vielä totean, että noin puolet näistä matkakustannuksista valiokunnan mietinnön mukaan perustuu kansainvälisten järjestöjen toimintaan ja noin puolet on sitten muita matkoja, jotka eivät perustu kansainvälisten järjestöjen toimintaan, ja molemmissa on huomattava kasvu edellisen pääjohtajan kauteen nähden. Matkoista valiokunta kysyi tietysti myös tarkkaan virastolta ja myös pääjohtajalta itseltään, ja valiokunnan mietinnöstä suora sitaatti: ”Valiokunta on katsonut tarpeelliseksi saada tietoa virkamatkojen tarkoituksesta ja matkoista saaduista hyödyistä viraston toiminnalle. Näitä koskeviin kysymyksiin ei pääjohtajalta asiantuntijakuulemisessa saatu vastauksia.”

Nämä ovat valitettavia sitaatteja, valitettavia huomioita, ja yhdyn kyllä täysin siihen edustaja Kimmo Kiljusen huoleen, että tässä on yksittäinen ihminen takana, mutta toisaalta sitten joudun myös toteamaan, että VTV:ssä on myös töissä 150 ihmistä, jotka ovat tästä tilanteesta joutuneet kärsimään, ja pääjohtaja on kaiken tämän vastuun siirtänyt alaistensa niskaan. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Alanko-Kahiluoto.

11.51 Outi Alanko-Kahiluoto vihr: Arvoisa puhemies! Valiokuntamme mietintöä on siteerattu täällä huolellisesti moneen kertaan. En siihen sen enempää enää itse valiokunnan puheenjohtajana mene. Tulin tänne ylös itse asiassa kommentoimaan vain muutamaa puheenvuoroa ja sitten myöskin kiittämään eri tahoja.

Eräässä puheenvuorossa hivenen kritisoitiin sitä, että valiokunta on niin monta kuukautta käsitellyt tätä asiaa. Mehän aloitimme helmikuussa, otimme tämän VTV:n taloudenhoi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

don ja pääjohtajan toiminnan omaksi asiaksemme ja olemme käsitelleet sitä kaikki nämä kuukaudet erittäin huolellisesti monesta eri näkökulmasta ja erittäin seikkaperäisesti. Tässä yhteydessä on tärkeää pitää mielessä se, mikä on eduskunnan tarkastusvaliokunnan tehtävä. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan tehtävä ei ole mennä poliisin tontille tai oikeusviranomaisten tontille, vaan me nimenomaan tutkimme ja selvitämme sitä, onko valtion taloudenhoito asianmukaista ja noudatetaanko virastoissa hyviä käytäntöjä ja sopimuksia ja ohjeistuksia. Meidän tehtävämme perustuslain mukaan on tuoda valtion budjetin kannalta keskeiset havaintomme eduskunnan täysistunnon tietoon eduskunnan käsiteltäväksi. Eli vaikka valiokunnassa olisi ollut näkemys heti alussa siitä, mikä tämän prosessin johtopäätös pääjohtajan kannalta on, me emme olisi missään tapauksessa voineet lopettaa meidän työskentelyämme siihen, vaan meidän velvollisuutenamme nimenomaan on tarkastella näitä rakenteita, lainsäädännön rakenteita, prosesseja, niiden toimivuutta ja tehdä sitten niitä koskevia havaintoja ja tuoda ne tosiaan eduskunnan tietoon.

Eli seison kyllä tarkastusvaliokunnan puheenjohtajana sen takana, että valiokunta on käyttänyt nämä kevätkuukaudet erittäin huolellisesti tämän asian selvittämiseen. Yhtään turhaa kokousta ei ole ollut, vaan olemme tehneet erittäin huolellista työtä, ja tästä kiitän lämpimästi meidän valiokuntaneuvoksiamme ja valiokunnan kaikkia jäseniä.

Tosiaan kirjallisia asiantuntijalausuntoja on 64, ja tässä prosessissa oli myös yllättäviä käännteitä, kuten se, että kävi ilmi, että VTV:n johtajan irtisanomisprosessin käynnistämisestä ei ollut mitään lainsäädännössä eikä myöskään eduskunnan työjärjestyksessä, minkä vuoksi jouduimme sitten pyytämään perustuslakivaliokunnan näkemystä tästä asiasta.

Haluan tässä yhteydessä kiittää myöskin siitä, että tässä talossa tätä prosessia on viety yhteistuumin keskenämme keskustellen ja neuvotellen mielestäni hyvin asianmukaisesti ja tyylikkäästi ja rauhallisesti eteenpäin. Tässä kohtaa kiitän aivan erityisesti eduskunnan puhemiesistä ja koko kansliatoimikuntaa tämän asian yhteisestä käsittelystä.

Kommentoin ihan lyhyesti tarkastusvaliokunnan varajäsenen, edustaja Kiljusen puheenvuoroa, jossa viittasitte minun puheenvuorooni ja sanoitte, että olisin sanonut, että VTV:llä työilmapiiri on rauhallinen mutta median toiminta sitten vaikuttaa tähän työilmapiiriin. Itse asiassa itse siteerasin puheessani VTV:n johtajaa, [Kimmo Kiljunen: Minäkin siteerasin!] joka itse kuvaili työilmapiiriä rauhalliseksi, mutta samassa yhteydessä kerroin myös, että VTV:n henkilöstöjärjestöillä on työilmapiiristä erilainen käsitys. Siihen tietysti on monenlaisia syitä, miksi henkilöstöjärjestöt kokevat työilmapiirin huonoksi. Jos kansanedustajia tämä asia enemmän jää vaivaamaan, niin meidän valiokuntamme käyttämät asiantuntijalausunnot ovat julkisia ja niistä voi kukin lukea henkilöstöjärjestöjen näkemykset siitä, minkä vuoksi työilmapiiri ei ole hyvä. Siihen on muitakin syitä valitettavasti kuin tämä median toiminta, siinä annetaan paljon vastuuta myöskin huonosta työilmapiiristä siten johtamiselle ja johtajalle. Yhdyn niihin näkemyksiin, että johtajan tehtävä on olla myöskin mahdollisimman paljon läsnä. Toki kansainvälisyys on tärkeää, mutta kyllä on tärkeää se, että johtaja on läsnä erityisesti silloin, kun organisaatiota uudistetaan. Tämä näkemys käy hyvin ilmi myös tästä meidän valiokunnan yhteisestä mietinnöstä.

Tässä lyhyesti nämä huomioni. — Kiitos tästä keskustelusta.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Peltokangas.

11.57 **Mauri Peltokangas ps:** Arvoisa puhemies! Sanon näin yleisesti: käsitteen "rötösherrat" loi kansanedustaja, tullineuvos Veikko Vennamo — tai oikeastaan hänen puolison-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

sa Sirkka Vennamo, jonka ideoimia olivat monet aikoinaan toimineen SMP:n tunnetuksi tulleet iskulauseet. Lause ”Rötösherrat kuriin!” on rosoinen, mutta mielestäni sopii hyvin ohjenuoraksi päätöksentekoon niin täällä eduskunnassa kuin muuallakin valtion virastoissa, myöskin yrityksissä ja joka puolella.

Silloin kun on kiitoksen paikka, niin on kiitosta annettava. Mielestäni eduskunnan tarkastusvaliokunta on tehnyt erinomaista työtä, perusteellista työtä. Myöskin kansliatoimikunta ansaitsee kiitoksen hyvästä työstä, samoin eduskunnan tilintarkastajat — tässä juuri tilintarkastajien puheenjohtaja, edustaja Niemi kävi pitämässä erinomaisen puheenvuoron — ja korostaisin tässä myöskin, että mielestäni, arvoisa rouva puhemies, teidän panoksenne on ollut erittäin jämällä ja arvokas ja olen siihen erittäin tyytyväinen. Kiitos teille siitä. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Zyskowicz.

11.58 **Ben Zyskowicz kok:** Arvoisa rouva puhemies! Edellisessä puheenvuorossani lopetin suunnilleen siihen, että Valtiontalouden tarkastusvirastossa virkamiehen kanssa tehty sopimus siitä, että pari vuotta maksetaan palkkaa mutta töitä ei edellytetä eikä ilmeisesti käytännössä edes saa tehdä, herättää monia kysymyksiä.

Eräs käytännössä usein esiin tuleva tilanne — ja tämänkin valossa kysymyksiä herättävä tilanne — on sellainen, jossa inhimilliset, asianomaiseen työntekijään tai virkamieheen liittyvät syyt puoltaisivat työsuhteen jatkumista ja palkan maksamista, mutta veronmaksajien näkökulmasta sille ei ole perusteita. Täällä on kokeneita kunnallispoliitikkoja, kokeneita valtakunnanpoliitikkoja. Pelkään, että tällainen suhtautuminen ja menettely — eli että veronmaksajien rahoilla voidaan pitää huolta työntekijästä, joka tosiasiansa ei enää kykene työpanostaan antamaan mutta jota ei myöskään haluta irtisanoa — ovat liian yleisiä, ainakin ne ovat sitä olleet. Uskon ja toivon, että tässä suhteessa kehitys on mennyt parempaan suuntaan. Meillä on maassamme hyvät työttömyysturvajärjestelmät, meillä on hyvät eläkejärjestelmät. Kun veronmaksajien rahoista on kyse, niin kyllä niitä pitää käyttää veronmaksajien kannalta tarkoituksenmukaisesti ja laillisesti, ei siihen, että tästä tai tuosta henkilöstä pidetään veronmaksajien rahoilla hyvää huolta, ellei siihen ole olemassa asiallisia perusteita.

Katsoin tuossa vielä tarkastusvaliokunnan mietintöä ja sitä, mitä tästä asiasta oli sanottu. Tästä asiasta oli sanottu, että virastossa oli arvioitu, että tämä ihminen oli käytännössä menettänyt työkykynsä eli häneltä ei voitu lainkaan odottaa työpanosta. Edelleen valiokunnan mietinnön mukaan virastossa oli katsottu, että mikäli tästä johtuva irtisanominen katsottaisiin laittomaksi, se tulisi veronmaksajille hyvin kalliiksi. Yksi kysymys, joka tästä väistämättä herää, on se, onko meillä julkishallinnossa liian vaikeata päästä eroon sellaista työntekijöistä, jotka eivät enää pysty lainkaan antamaan työpanostaan.

Arvoisa puhemies! Usein tällaisissa tilanteissa ja varsinkin järjestöissä työnantaja ja työntekijä ovat aika lähellä toisiaan ja tällaisen inhimillisen suhtautumisen ymmärtää: on helppoa olla mukava työnantaja veronmaksajien piikkiin. Mutta onko tämä veronmaksajien rahojen laillista ja tarkoituksenmukaista käyttämistä? Tämä on se kysymys, jonka halusin nostaa esiin. Toivon ja uskon, että tarkastusviraston johdon näkemys siitä, että työtehtävien hoitaminen ei lain mukaan ole edellytys virkamiehelle, on kyllä erittäin harvassa piirissä jaettu käsitys.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

Voin sen verran sanoa muistelematta nyt liikaa menneitä — vaikka näillä virkavuosilla siihenkin helposti haksauttaa — että aikanaan nuorena perustuslakivaliokunnan puheenjohtajana jouduin todistamaan sellaista tilannetta, jossa eduskunnan virkamies, joka ei tehtävään kyennyt hoitamaan ja jonka tehtäviä hoitamaan oli otettu toinen ihminen, pidettiin joka tapauksessa eduskunnan eli veronmaksajien palkkalistoilla vaalikauden loppuun saakka, vaikka siihen ei olisi ollut mitään syytä. Tämä oli aikaa, jolloin korkeimmat virat, muun muassa valiokuntaneuvosten virat, jaettiin eduskunnassa poliittisin perustein, ja taho, jonka mandaattipaikalle tämä virkamies oli sijoitettu, puolusti hänen oikeuttaan jatkaa palkansaajana, vaikka hänestä ei ollut tekemään sitä työtä, mihin hänet oli valittu. Pelkäänpä, että kunnissakin tämä on aika yleistä: kun on jonkun mandaatilla joku paikka saatu, niin sitä sitten veronmaksajien rahoilla ylläpidetään, vaikka asialliset perusteet olisivat loppumassa. Eduskunnan ylimpien virkamiesten virkojen jakamisesta poliittisin perustein on päästy eroon, ja on pakko tässä omaa häntää sen verran nostaa, että oma roolini tässä prosessissa oli aikanaan keskeinen.

Arvoisa rouva puhemies! Lopuksi totean, että tästä nyt puheena olevasta virkajärjestelystä eduskunnan oikeusasiamies oli eri mieltä. Hän siis katsoi, että tällainen järjestely ei ollut lainmukainen vaan että sopimus päinvastoin oli lainvastainen, ja antoi tästä vastaisen varalle huomautuksen viraston johdolle. Kun tämä on poliisin tutkittavana, suhtaudun tähän toivottavasti riittäväällä varovaisuudella, mutta totean kuitenkin, että veronmaksajien edustajana en olisi ollut pahoillani, vaikka oikeusasiamiehen suhtautuminen tällaiseen lainvastaaseen menettelyyn olisi ollut ankarampi.

Aivan lopuksi, arvoisa puhemies: Aikanaan sanottiin, että kun eduskunta valvoo, kukaan ei valvo. Puhuttiin Suomen Pankista, puhuttiin eduskunnasta itsestään, puhuttiin oikeusasiamiehen kansliasta, puhuttiin Kelasta, joissa kaikissa erilaiset työaikajärjestelyt, eläkejärjestelyt ja vastaavat olivat työntekijöiden kannalta edullisempia kuin valtiolla yleisesti. Totta kai ammattiosastot ja yksityiset henkilöt ajavat mahdollisimman hyviä etuja, onhan ammattiyhdistystoiminta eräänlaista institutionalisoitunutta ahneutta, mutta kun eduskunta valvoo, kukaan ei valvo: työnantajanäkökulma jää uupumaan. Tästä on paljon esimerkkejä, joihin en nyt mene. Toivon, että edellä mainittu — kun eduskunta valvoo, kukaan ei valvo — on ohi mennyttä aikaa ja historiaa. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kiljunen Kimmo.

12.06 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Hieman vähän niin kuin debatinomaisemmin ottaisin muutaman seikan vielä esille ja lähinnä siitä kulmasta, että ei synny mitään väärinkäsityksiä myöskään omista puheistani:

Ihan ensimmäiseksi tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja Outi Alanko-Kahiluoto kiitti sekä puhemiestä että kansliatoimikuntaa erityisesti. Minä kyllä haluaisin sanoa suuret kiitokset hänelle itselleen ja hänen johtamalleen tarkastusvaliokunnalle. Suurtyö, todella suurtyö. Sitä tässä on koko kevät tehty, ja hienolla tavalla puheenjohtaja on sitä vetänyt siellä määrätietoisesti, mutta antanut tilaa, ja siinä on käyty todella pitkä asiantuntijakuuleminen, niin että tässä, arvoisa puhemies, ei ole minkäänlaista moitteen sijaa.

Pikkusen ehkä täydentäisin sitä huomiota työilmapiiristä siellä Valtiontalouden tarkastusvirastossa: Nyt tässä puhuu henkilö, jolla ei ole kompetenssia sitä arvioida. En aidosti voi sitä arvioida kunnolla. Voin vain sen todeta, mikä tässä jo todettiin, että pääjohtaja itse on arvioinut, että tämä työskentelyilmapiiri on rauhallinen. Me tiedämme, että Eduskun-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

nan akavalaiset on lausunut tästä toisen kannan ja todennut hyvin selkeästi, että tämä julkinen selvittely on kuormittanut viraston toimintaa, ja siellä on myöskin muita huomioita heillä, mutta olemme myöskin sen verran selvillä siitä, minäkin, että on viraston sisällä muitakin näkemyksiä, että työskentelyilmapiiri on hyvä, että siinä on myöskin sisäistä keskustelua, ja varmasti se on tärkeää, että talon sisällä pystytään asiat avoimesti läpikäymään ja saadaan sellainen työskentelyilmapiiri, että se yhteistoiminta ja yhteishenki on hyvä. Enempää en pysty tästä asiasta sanomaan, koska minulla ei ole tietoa.

Sitten jäin vielä pohtimaan edustaja Pauli Kiurun näkemyksiä tässä, ja ihan oikein: ei oikeastaan ole olennaista, ketä te siteerasitte todetessanne sen, että ei ole olennaista, miten itse näkee, vaan miten muut näkevät. Se on fakta, se on realiteetti, ja siinä mielessä voitte hyvin siteerata ketä tahansa, vaikka itseänne. Siinä asiassa olen teidän kanssanne samaa mieltä. Se on se iso asia, ja sillä pohjalla me usein nämä päätökset tehdään. Halusin vain tuoda sen asian esille, että nykyisessä maailmassa valtamedialla on suuri vastuu luoda sitä todellisuuskuvaa, ja se luo sitä todellisuuskuvaa. Liian usein pienet asiat ovat isoja ja isot asiat jäävät pieniksi. Ne jäävät pieniksi, kun niitä ei huomioida. Jos valtamedia ei niitä huomioi, vaikka asia voi olla merkitykseltään vaikka kuinka iso, sitä vain ei näy. Tämä on se vastuu, mikä medialla on, luoda se todellisuuskuva, ja silloin kun on kysymys henkilöistä, silloin kun henkilö on siinä kohteena, niin silloin me olemme hyvin vakavassa asiassa kiinni, koska myöskin yksilön oikeusturva on kyseessä. Sen takia otin tämän seikan esille, että liian monessa tilanteessa — enkä nyt syytä yhtään yksittäistä mediaa tai toimijaa — se, joka luo sen todellisuuskuvan, toimii samanaikaisesti syyttäjänä ja tuomion antajana, josta ei ole edes valitusoikeutta, kun ei pääse karkuun sitä, koska se leima on olemassa. Tämä on iso riski, ja toivoisi, että media kantaisi tästä sen vastuun, mikä sillä on tiedottajana ja keskusteluilmapiirin luojana yhteiskunnassa. Media tekee hyvää työtä tässä suhteessa myöskin, mutta halusin vain tämän tuoda esille, kun tämä on myöskin ongelma. Siinä on ongelmia, ei ainoastaan Suomessa vaan maailmanlaajuisesti, ja ehkä enemmän vielä maailmanlaajuisesti kuin Suomessa. Eli se on myöskin iso asia.

Sitten haluaisin kommentoida tätä toista huomiota, minkä Pauli Kiuru nosti esille:

Onko meillä mahdollisuutta täysistuntotasolla, niin kuin täällä on tänään tehty — enkä syytä ketään, koska tilanne on pakottanut meidät pohtimaan sitä — kyetä arvioimaan viraston työn tarkoituksenmukaisuutta, viraston johdonkin työn tarkoituksenmukaisuutta? Menemme kyllä hyvin vaikeisiin, haasteisiin kulmiin.

Tässä tapauksessa me puhumme näistä matkustuskuluista. Niistä johtaja Yli-Viikarin matkustuskuluista meidän tarkastusvaliokunnan raportin mukaan puolet oli eurooppalaisen tarkastusalan kattojärjestön hallintokomitean matkoja. Hän on sen varapuheenjohtaja. Hänen edeltäjänsä ei ollut vastaavissa kansainvälisissä tehtävissä, jolloin vähintään tämä puolet siinä kasvaneissa matkustuskuluissa on tätä. Siellä on muutakin — kyllä, siellä on muutakin — mutta meidän täytyy silloin olla aika tarkkoja, kun me täällä lähdemme puhumaan siitä, vaikka vertailemaan matkustuskulujen kasvua ja niin edelleen, koska me lähdemme silloin arvioimaan jo työn sisältöä, ja minun kompetenssini ei riitä siihen arvioon, että minä voisin täällä sanoa, onko tuo tarkoituksenmukaista vai tämä enemmän tarkoituksenmukaista. Se ei oikeastaan taida kuulua meille viime kädessä, ja siinä suhteessa tässä on ongelma.

Kyllä, kyllä minäkin tunnistan, kun paljon olen kansainvälisissä tehtävissä mukana, että matkustuskulut voivat olla hulppeita tai vähemmän hulppeita, ja kun näitä kuluja nyt tässä on katseltu aika lailla lävitse, niin kyllä siinä on ilmavuutta, ja siihen on hyvä kiinnittää

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

huomiota, niin kuin täällä on kiinnitetty huomiota, että veronmaksajien rahoja myöskin matkustettaessa tulisi käyttää sillä tavalla säästeliäästi ja järkevästi, että itse asiat tulevat hoidetuksi mutta tavallaan se muu hulpeus siitä pystytään karsimaan pois. On tietysti Valtiontalouden tarkastusvirastolta olennaista, että se seuraa meidän kaikkien virkamatkoja ja myöskin itse toimii sitten näistä lähtökohdista. Ei tästä ole epäselvyyttä, mutta mennä arvioimaan, onko liikaa matkustettu tai liian vähän matkustettu: huh, en halua sitä ruveta tässä tekemään. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Mäkisalo-Ropponen.

12.12 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Olen työskennellyt kymmenen vuotta ennen kansanedustajan työtä työyhteisökouluttajana, muutosvalmentajana ja muutoksen rinnallakulkijana erilaisissa organisaatioissa. Siksi haluan puhua vielä tässä puheenvuorossani tarkastusvirastossa vuosina 2016—2020 toteutetuista organisaatiomuutoksista, joista suurin toteutettiin vuonna 2019. Silloin määriteltiin kokonaan uudelleen tehtäviä ja vastuita. Uusi työjärjestys, uusi organisaatiomalli ja uusi johtamisjärjestelmä tulivat voimaan, ja ne pantiin voimaan hyvin lyhyessä ajassa. Juuri samaan aikaan pääjohtajalla oli syystä tai toisesta todella paljon niitä virkamatkoja, ja hän ei voinut olla paikalla johtamassa ja toimeenpanemassa käynnistämäänsä organisaatiouudistusta niin intensiivisesti kuin hänen olisi siinä roolissa pitänyt olla. Tämä on nyt saattanut aiheuttaa ongelmia viraston johtamisessa sekä vastuunsiirtoa viraston muulle johdolle, ja tällä on saattanut olla heijastuksia myös henkilöstön työhyvinvointiin.

Tarkastusvaliokunta edellisellä ja kuluvalla vaalikaudella on kiinnittänyt huomiota henkilöstön työhyvinvointiin sekä viraston johtamiseen sekä nostanut esille huomiota työhyvinvoinnin kehittämiseen ja henkilöstökyselyissä nousseisiin epäkohtiin. Vuonna 2019 tarkastusvirastossa ei järjestetty henkilöstökyselyä, sillä viraston johtamisuudistuksessa oli meneillään siirtymäkausi ja uuteen toimintamalliin oltiin juuri siirtymässä vaiheittain. Silloin valiokunta totesi, että se tulee kyllä jatkossa seuraamaan tarkastusviraston työhyvinvoinnin kehitystä, koska siellä oli ilmennyt jo aiemmin niitä ongelmia. Valiokunta on myös vuosina 2017 ja 2018 tilintarkastajien tarkastuskertomuksia käsitellessään lausunut työhyvinvoinnista ja johtamisesta sekä pitänyt tärkeänä, että viraston johto kiinnittää erityistä huomiota tehtyihin henkilöstötutkimuksiin ja työhyvinvointiin meneillään olevan uudistuksen seurannassa.

Tämän asian käsittelyn yhteydessä korostuvat pääjohtajan ja henkilöstöjohtajan erilaiset näkemykset, mihin muun muassa edustaja Kiljunen viittasi. Pääjohtajan mukaan tarkastusviraston muutosjohtamisessa toteutuu avoin keskustelu ja asioiden yhteinen suunnittelu, toimeenpano ja arviointi henkilöstön kanssa. Avoimen keskustelun periaatteita on hänen mukaansa myös toteutettu tarkastusvirastossa vuodenvaihteen 20—21 lehdistön nostamien tarkastusviraston sisäisten asioiden käsittelyssä, ja pääjohtajan mukaan tilanne on ollut henkilöstön keskuudessa rauhallinen. Tämä oli hänen kokemuksensa ja käsityksensä asiasta, mutta sitten Eduskunnan akavalaisten lausunnossa todetaan muun muassa, että matkustusasioita koskenut julkinen selvittely on kuormittanut henkilöstöä kohtuuttomasti. Vaikka kritiikin kohteena olevat tapahtumat ovat kohdistettavissa yksittäisiin virkamiehiin, vastuu jakautuu kaikille ja häpeä on ulkoistettu henkilöstölle. Tehtyjä virheitä ei ole tunnustettu, vaan ne on jätetty henkilöstön selitettäväksi ja selvitettäväksi. Ja tottahan on, että tarkastusvirastossa on varmasti erilaisia kokemuksia työhyvinvoinnista, koska ihmiset

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

ovat erilaisia ja kokevat asioita yksilöllisesti hyvin eri tavoin, mutta siitä huolimatta kyllä valiokunnalle on tämän selvitystyön aikana muodostunut selkeä käsitys, että nykytilanne tarkastusviraston henkilöstön keskuudessa on vakava, työnteon edellytykset ovat heikentyneet ja tilanteen kärjistymiseen ovat olennaisesti vaikuttaneet pääjohtajan toimintaan liittyvät epäselvyydet julkisten varojen käytöstä ja niistä käyty julkinen keskustelu, joka on sitten kohdistunut myös koko tarkastusviraston työhön.

Valiokunta katsoo, että pääjohtajan toiminnassa hyvän hallinnon periaatteet ovat jääneet monilta osin toteutumatta. Toiminta ei näyttäydy myöskään ulospäin esimerkillisenä, eikä tällaista toimintaa voida pitää aina asianmukaisena, kun ajatellaan, minkälaista virastoa hän johtaa — ja erityisesti sen takia. Asiantilan korjaaminen vaatii, että luottamus ja uskottavuus viraston tekemään työhön sekä henkilöstön luottamus johtamiseen saadaan pikaisesti palautettua kaikin käytettävissä olevin keinoin, eli työrauhan palauttaminen on nyt ensisijaisen tärkeää.

Ihan lopuksi, arvoisa puhemies: Tarkastusvaliokunta on tuonut mietinnössään eduskunnan käsiteltäväksi merkittäviä valvontahavaintoja, jotka ovat periaatteellisesti tärkeitä niin eduskunnan budjettivallan kuin valtion taloudenhoidon ja talousarvion noudattamisen sekä hyvän hallinnon periaatteiden toteutumisen kannalta. Osahan näistä valiokunnan havainnoista on sellaisia, joiden selvittäminen kuuluu hallitukselle, ja päätösehdotuksessa valiokunta edellyttääkin hallituksen ryhtyvän toimiin näiden asioiden osalta. Osa valiokunnan havaitsemista muutostarpeista koskee eduskunnan omaa työtä, muun muassa pääjohtajan irtisanomisen ja irtisanomismenettelyn vireillepanoa koskevien säännösten epäselvyys, ja osa taas valtionalouden tarkastusviraston taloudenhoitoa, erityisesti viraston taloushallinnon prosessien ja kontrollijärjestelyjen riittävyttä. Eli monella taholla on tällä hetkellä oppimista.

Ja kuten nyt olen jo useamman kerran sanonut, niin sanon vielä, että toivon, että näitä tarkastusvaliokunnan tarkastushavaintoja katsotaan oppivassa mielessä — ei niinkään syyllistä etsien, vaan oppivassa mielessä — ja tehdään niitä korjaavia toimenpiteitä, siis muitakin kuin nyt esillä oleva pääjohtajan eroasia, josta kansliatoimikunnalla on selkeä ja tarkastusvaliokunnan yksimieliseen mietintöön pohjautuva esitys.

Ihan lopuksi, arvoisa puhemies, haluan todeta, että tämä prosessi on ollut todella vaativa ja monella tavalla myöskin raskas juuri siksi, että tässä puhutaan myöskin yksilöstä. Tämän takia tämä perusteellinen selvitystyö ja huolellinen paneutuminen asiaan valiokunnassa on ollut niin tärkeää, vaikka se vei näin pitkän ajan, mutta nyt voin hyvällä omallatunolla kuitenkin valiokunnan varapuheenjohtajana sanoa, että teimme tämän työn niin hyvin kuin oli mahdollista tämä työ tehdä, ja se toivottavasti näkyy myöskin tässä meidän valiokunnan mietinnössä.

Ja nyt ihan loppuun kiitos koko valiokunnalle, erityisesti puheenjohtajalle ja kaikille muillekin, jotka olette olleet mukana tässä todella, sanoisinko nyt, hiukan surullisessa ja hankalassa prosessissa. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Niemi.

12.18 Veijo Niemi ps: Arvoisa rouva puhemies! Tarkastusvaliokunnan jäsenenä haluan kiittää koko tarkastusvaliokuntaa, puheenjohtajaa, varapuheenjohtajaa ja myös valiokuntaneuvoksia tästä työstä, jonka olemme joutuneet tässä valitettavassa tilanteessa tekemään.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

Tuossa kun edustaja Kiljunen mainitsi näistä lennoista ja lentojen määrästä, ne eivät käsitteäkseni ole millään tavalla meille kuuluvia asioita. Ne ovat VTV:n omia asioita. Meitä hän on niissä kiinnostanut ainoastaan se, missä ovat niistä lennoista kertyneet lentopisteet, miten ne on käytetty. Jostakin kumman syystä pääjohtaja ei ole sitä halunnut kertoa meille tarkastusvaliokunnassa, ei eduskunnan tilintarkastajille, ei arvon rouva puhemiehelle eikä kansliatoimikunnalle. Jossain kohtaa, kun esimerkiksi VTV:n suunnittelupäälliköltä kysyin, onko sinulla lentopisteitä ja voitko niistä kertoa, kyllä hän vastasi välittömästi, että hänelle on kertynyt lentopisteitä mutta ne ovat käyttämättä, kun ei ole ollut säädösten edellyttämiä seuraavia virkalentoja, mihin ne olisi voinut käyttää.

No, eduskunnan tilintarkastajien puheenjohtajana haluan kiittää myös eduskunnan tilintarkastajia — varapuheenjohtajaa ja edustaja Rydmania — ja oleellisesti mukana olevia hallintojohtaja Rauhiota sekä suunnittelupäällikkö Kurikkaa. Syyskauden alkaessa, kun jatkamme eduskunnan Ulkopoliittisen instituutin ja VTV:n tilintarkastuksia, tulen esittämään erityistilintarkastusta, kuten esitin hallintojohtajalle. Meidän on ilmeisesti ainakin joitakin aikoja eteenpäin tilintarkastusta suorittaessamme pyydettävä lisämääräraha eräänlaiseen tiheämmän kamman käyttämiseen, koska tällä hetkellä tämä raha, joka on varattu BDO:n tekemään tarkastukseen, ulottuu tiettyyn syvyyteen, mutta jotta välttyisimme näin ikäviltä tilanteilta, tulen esittämään tiheämmän kamman käyttämistä.

Ja kiitoksia puhemiehelle myös. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Laakso.

12.21 **Sheikki Laakso ps:** Arvoisa rouva puhemies! Tuossa valiokunnan puheenjohtaja Alanko-Kahiluoto otti puheeksi, että on joissain keskusteluissa ihmetelty, kuinka kauan tässä valiokuntatyöskentelyssä kesti. Saattaa olla, että täällä on vähän porukkaa, mutta kun katse suuntautui aika monta kertaa itseäni kohti, niin on pakko sen takia ainakin ottaa puheeksi: Minä en ainakaan henkilökohtaisesti tarkoittanut sitä valiokunnan työn pituutta, vaan tarkoitan sitä, että kyseinen henkilö on... Niin sanotusti käydään tätä keskustelua vähän niin kuin turhaan, vaikka nähdään täysin heti, että on toimittu hieman haasteellisesti.

Edustaja Zyskowicz toi todella hyvin, ansiokkaasti esille tämän kysymyksen, mistä itsekin puhuin: onko irtisanominen liian vaikeaa silloin, kun siihen on oikeasti oikeuskin.

Sitten ansiokkaasti edustaja Niemi toi näitä asioita, mitkä edustaja Kiljusen puheessa itseänikin ihmetyttivät: ei todellakaan puhuta nyt niistä asioista, nyansseista, vaan siitä kokonaisuudesta. Täytyy kuitenkin oikeasti ymmärtää, että nyt puhutaan Valtion tarkastusviraston ylimmästä johtajasta, jonka pitäisi olla esimerkillinen kaikessa, koska hän on se, joka valvoo esimerkiksi meidän rahankäyttöämme. Se on aivan eri asia kuin joku villainen virkamiesjohtaja, joka ei välttämättä ole niin perillä siitä, mitkä ne säädökset ynnä muut ovat. Kyllä tämä asema on kuitenkin tässä tapauksessa todella iso siihen nähden, että kritiikkiäkin on pystyttävä vastaanottamaan. — Kiitoksia.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Alanko-Kahiluoto.

12.23 **Outi Alanko-Kahiluoto vihr:** Arvoisa rouva puhemies! Vielä kerran piti tänne ylös tulla kommentoimaan puheenvuoroja. Kiitos tästä erittäin hyvästä keskustelusta.

Minä tahdon tuoda esille vielä sen asian, että kun me hyvin seikkaperäisesti käytiin läpi näitä VTV:n matkalaskuja pääjohtajan osalta ja tätä prosessia ja kuultiin Valtion talous- ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

henkilöstöhallinnon palvelukeskusta elikkä niin sanottuja Palkeita, niin siinä yhteydessä kävi ilmi, että nämä epäkohdat, jotka VTV:n osalta ovat tulleet ilmi, ovat erittäin poikkeuksellisia, eikä vastaavaa ole havaittu muualla valtionhallinnossa. Eli siinä mielessä haluan sanoa, että kyse ei tässä VTV:n kohdalla ole ikään kuin tällaisesta jäävuoren huipusta, jonka alla olisi laajoja ongelmia, jotka eivät ole meidän tiedossamme — ainakaan siis tämän asiantuntijakuulemisen pohjalta, jonka me kävimme valiokunnassa. Nimenomaan tämän palvelukeskus Palkeiden kuulemisen pohjalta voi sanoa, että kyse on poikkeuksellisista epäkohdista eli siitä, että on toimittu vastoin ministeriön ja vastoin Palkeiden ohjeistusta siitä, miten valtion varoja, veronmaksajien varoja, tulee käyttää. Tällainen on kuitenkin poikkeuksellista. Se on ehkä hyvä meidän tietää.

Olen samaa mieltä siitä, että tämä prosessi on ollut opettavainen meillekin, kansanedustajille, ja erityisesti kun valiokunnan tehtävänä on tarkastella näitä prosesseja ja sitä, toimivatko ne, mikä on itse kunkin tehtävä ja vastuu, ainakin itselleni on ollut hyvin tärkeää pitää koko ajan mielessä, kun olemme tätä asiaa käsitelleet, mikä on tarkastusvaliokunnan tehtävä, mikä on tarkastusviraston tehtävä ja sitten mitkä ovat tehtäviä, jotka kuuluvat eri tahoille tässä prosessissa. Eli esimerkiksi tarkastusvaliokunnan toimialaan tarkastusviraston taloudenhoidon valvojana ei kuulu tämän asian rikosoikeudellinen arviointi, joka on poliisilla ja tuomioistuimella, kuten toin aikaisemmin esille, ja tämä prosessihan on tietääkseni vielä kesken. Myöskään viranomaisten toimien laillisuuden arviointi ei kuulu tarkastusvaliokunnalle, vaan se kuuluu oikeusasiamiehelle, jonka lausuntoa täällä on itse asiassa siteerattukin moneen kertaan koskien tätä VTV:n virkasuhteen päättämiskysymystä. Sitten taas eduskunnan tilintarkastajille kuuluu tarkastusviraston tilintarkastus.

Mehän tarkastusvaliokunnassa käytämme hyväksemme mietintöjämme kirjoittaessamme nimenomaan tätä eduskunnan tilintarkastajien raporttia, joka meille tulee. Kuuntelin tilintarkastajien puheenjohtajan Veijo Niemen puheenvuoroa, jossa hän esitti, että tilintarkastajille voitaisiin myöntää tällainen erillinen lisämääräraha siihen, että voitaisiin jatkaa tilintarkastusten tekemistä ikään kuin tiheämmällä kammalla ja sen kehittämistä. Täytyy sanoa, että tämän prosessin näkökulmasta ja tämän kokemuksen pohjalta voin lämpimästi tukea tätä esitystä, koska eräs kysymys, joka itseäni on jäänyt vaivaamaan, on nimenomaan se, että kun me tarkastusvaliokunnassa kuitenkin käytämme hyväksemme eduskunnan tilintarkastajien lausuntoa, niin jos eduskunnan tilintarkastajien lausunto kuitenkin on vuodesta toiseen puhdas, tietenkin silloin kysymys kuuluu, onko se tarkastus luonteeltaan riittävän laaja ja onko siihen varattu riittäviä voimavaroja ja määrärahoja. — Tämä ihan omana pohdintana tähän vielä kysymykseksi.

Sitten tosiaan tässä on tullut ilmi, että virkamiesoikeudellisissa asioissa päätöksenteko kuuluu eduskunnassa työnantajalle. Esimerkiksi tässä kohtaa pääjohtajan virantoimituksesta pidättäminen kuuluu eduskunnan kansliatoimikunnalle, ja sitten taas nykyisen käsityksemme mukaan tämä irtisanominen todellakin siis kuuluu täysistunnolle, samoin kuin pääjohtajan nimittäminen, mutta on pantava merkille myös tästä oppimisen näkökulmasta se, että meillä ei VTV:n johtajan irtisanomisen vireillepanosta lausuta mitään työjärjestyksessä eikä eduskunnan virkamieslaissa. Tietysti perustuslakivaliokunnan tai kansliatoimikunnan pohdittavaksi nyt jää, pitäisikö meidän työjärjestystä tai sitten lainsäädäntöä tältä osin täydentää. Siihen en itse ota kantaa, mutta ihan tällaisenä havaintona. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kiljunen, Kimmo.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

12.29 **Kimmo Kiljunen sd:** Arvoisa puhemies! Kun tässä on jonkin verran ikään kuin debatinomaisesti minuunkin viitattu, niin haluan nyt muutaman asian vielä korjata.

Ensinnäkin edustaja Laaksolle: Kyllä minä hyvin tunnistan sen saman asian, niin kuin me kaikki tunnistamme, että Valtiontalouden tarkastusvirastolta tarvitaan hyvässä hallinnossa huomattavasti tiukempaa silmää kuin monella muulla, koska sen tehtävänä on valvoa valtiontaloutta ja sitä, miten valtion rahoja erilaisissa virastoissa käytetään ympäri maan. Luonnollisesti silloin itse tämän valvovan tahon käyttäytyminen, esimerkiksi käyttäytyminen, on erinomaisen tärkeää, ja siitä olen samaa mieltä.

Edustaja Niemi totesi, että tarkastusvaliokunnan mietinnössä kiinnitetään huomiota aivan oikeisiin asioihin, kun puhutaan matkustuksesta eli siitä, että näiden lentopisteiden käytössä koko valtionhallinnossa ei ole hyvää menettelytapaa tällä hetkellä olemassa. Me kaikki tunnistamme sen, ja sitä halutaan nyt kehittää eteenpäin ja saada se järjestelmä läpinäkyvämmäksi. Senkin hyväksyn, että se on ongelma. Kyllä, matkustamisessa tässä tapauksessa pääjohtajan kohdalla on ollut ongelmia, aitoja ongelmia, jotka liittyvät matkasuunnitelmien tekoon, siihenhän me olemme viitanneet, ja sehän näkyy siinä. Viittasin jopa itsekin omassa puheenvuorossani, että kun näki niitä kulurakenteita, niin siinäkin näyttää olevan, käytin termiä, ”hulppeutta”, jossa varmasti voisi käyttää veronmaksajien rahoja rationaalisemmin. Yhdyn kaikkeen tähän.

Minun huomioni lähti kai enemmän liikkeelle, jos muistan edustaja Kiurun näkemyksen, siitä, kun hän puhui ylimitoitetusta matkustamisesta ja matkustusinnosta. Nämä ovat semmoisia asioita, jotka menevät jo sitten työtehtävien tarkoituksenmukaisuusharkinnan puolelle, ja minä ainakin aristelisin ottaa kantaa minkään viraston toimintoihin silloin, kun puhutaan sen toiminnoista ja painotuksista ja niin edelleen, koska minulla ei ole kompetenssia sitä arvioida. Minun reaktioni liittyy tämmöisiin havaintoihin ja huomioihin, ja tähän on varmasti myöskin osittain tämä todellisuuskuva, mielikuva, joka on mediankin kautta syntynyt, jäänyt, ilman että on katsottu syvemmälle.

Ja sitten viimeiseksi, arvoisa puhemies, edustaja Zyskowiczin lausahduksesta. Jännällä tavalla hän muotoili oman puheenvuoronsa lopussa, kun hän käytti täällä vanhaa sanontaa ”kun eduskunta valvoo, kukaan ei valvo”. Edustaja Zyskowicz, haluaisin ehkä nyt vähän lohduttaa tätä tilannetta: meillä on nyt tarkastusvaliokunta, ja tämä tarkastusvaliokunnan työ, mikä tässä on tehty, kertoo, että me nyt yritämme ainakin tarkastusvaliokunnan kautta valvoa paremmin, tarkkailla tilannetta paremmin kuin aikaisemmin. Eli ehkä tuo vanha sanonta kohta sitten voisi ollakin jo aidosti vanha sanonta.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Savio.

12.31 **Sami Savio ps:** Arvoisa puhemies! Suomalaisten luottamus viranomaistoimintaan on perinteisesti ollut kansainvälisesti vertaillen korkealla tasolla, vaikka monia eri virastojen toimintaan liittyviä ongelmia onkin varmasti vuosien myötä jäänyt pinnan alle piiloon. Nyt tähän kansalaisten viranomaistoimintaa koskevaan luottamukseen on ilmaantunut paha lommo. Nämä tarkastusvirastossa ilmi tulleet johtamisongelmat ja muut epäkohdat ovat langettaneet varjon sekä tarkastusviraston itsensä että koko suomalaisen viranomais-toiminnan ylle, ja tähän asiaan on ehdottomasti täällä eduskunnassa nyt puututtava. Onneksi näyttää siltä, että olemme asian suhteen yksimielisiä.

Arvoisa puhemies! Muun muassa henkilöstöjohtamiseen liittyvät epäkohdat sekä matkustuskuluihin ja normaalisti henkilökohtaisiksi menoiksi katsottaviin mutta viraston mak-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

samiin kuluihin liittyvät epäselvyydet ovat osoitus tarkastusviraston johtamiseen liittyvistä vakavista ongelmista. Myöskään viraston pääjohtajan välttelevä suhtautuminen asiasta oikeutetusti esille nousseisiin kysymyksiin ei ole ollut omiaan helpottamaan tämän asian selvittämistä tai palauttamaan kansalaisten luottamusta tarkastusviraston tai sen pääjohtajan toimintaan. Nähdäkseni eduskunnalla ei olekaan vallitsevassa tilanteessa muuta vaihtoehtoa kuin irtisanoa tarkastusviraston pääjohtajan virkasuhde. Tämä olkoon samalla yleinen muistutus siitä, että viranomaistoiminnassa on noudatettava tarkoin lakeja ja asetuksia sekä tietysti korkeaa moraalia, ja tämä korostuu erityisesti valvontaviranomaisen kohdalla.

Arvoisa puhemies! Suomessa tutuiksi tulleista poliittisista virkanimityksistä tulee jatkossa siirtyä kohti pätevyyteen ja asiantuntemukseen perustuvaa valintaprosessia. Tämä pätevyuden huomioiminen on olennaisen tärkeää myös korkeimmissa viroissa. Pelkkä sopivaksi katsottu puoluekirja ei anna viisautta suurten virastojen johtamiseen. Myös edustaja Zyskowiczin pohdiskelu virkamiesten irtisanomissuojan tarkastamisesta on mielestäni monelta osin aiheellinen.

Arvoisa puhemies! Kiinnitän vielä huomiota siihen useimmissa länsimaisissa sivistysvaltioissa ja demokratioissa jo pitkään vallalla olleeseen perinteeseen, että perusteltu epäily ministerin tai korkean virkamiehen tekemistä merkittävästä virheistä tai väärinkäytöksistä johtaa yleensä henkilökohtaiseen eronpyyntöön ilman erikseen käynnistettävää ulkopuolista erottamisprosessia. Nähdäkseni Suomessa on syytä ottaa tässä asiassa askel eteenpäin.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kiuru, Pauli.

12.35 **Pauli Kiuru kok:** Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Kiljunen siteerasi vähän omia puheenvuorojani ja nosti sieltä sanan ”matkustusinto”. Olemme tässä moneen otteeseen todenneet, että tarkastusvaliokunnan mietintö on tehty ajan kanssa ja se on tehty huolellisesti ja laajasti asiantuntijoita kuullen. Valiokuntaneuvokset ovat tehneet erinomaista työtä. Sanaa ”matkustusinto” sinänsä ei tässä mietinnössä ole, mutta sellaisen johtopäätöksen ja yhteenvedon voi tehdä.

Nostan kolme lainausta täältä. ”Valiokunta kiinnittää huomiota pääjohtajan suuresti kasvaneisiin matkakuluihin verrattuna edeltäjäänsä. Myös viraston matkustuskulut ovat kuluvalle kaudella nousseet.” ”Valiokunta on katsonut tarpeelliseksi saada tietoa virkamatkojen tarkoituksesta ja matkoista saaduista hyödyistä viraston toiminnalle. Näitä koskeviin kysymyksiin ei pääjohtajalta saatu vastauksia.” Ja viimeisenä huomiona valiokunnan mietinnöstä, joka perustuu siis tietoihin, faktoihin, asiantuntijakuulemisiin: Virkamatkojen perusteella ansaittujen kanta-asiakaspisteiden käyttämisestä pääjohtaja on jättänyt tilanteen selvittämisen julkisuudessa alaistensa vastuulle.

Eli kyllä tästä nyt vedän sen johtopäätöksen, että tiettyä matkustusintoa on. Kansainvälisyyttä tarvitaan, se on aivan selvä, ja niitä julkisia tehtäviä ja yhteistyötahoja on ollut, mutta niillä tätä ei voi mitenkään selittää. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Edustaja Kiljunen, Kimmo.

12.36 **Kimmo Kiljunen sd:** Arvoisa puhemies! Tästä asiasta, tästä matkustamisesta, me puhumme varmaan osittain sen vuoksi aika paljon, että tämä on yleisempi keskustelu, joka liittyy myöskin eduskunnan toimintaan. Jos me katsomme vuosikymmenten varrella tä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 86/2021 vp

män talon toimintaa mukaan lukien tarkastusviraston toiminta, niin Suomi on yhä laajemmin kiinni kansainvälisissä yhteistyöverkostoissa, ja tämän vuoksi väkisin aikasarjavertailut taaksepäin tulevat kertomaan sen, että trendi on koko ajan ylöspäin. Meillä on yhä enemmän kansainvälisiä kontakteja ja yhä enemmän sen takia tulee matkakuluja, elleivät nyt sitten etäkokoustyöskentelytavat myöskin vakiinnu tähän kansainväliseen vuorovaikutukseen, mikä sinänsä saattaisi vähentää fyysistä liikkumista.

Mutta esimerkiksi tässä tapauksessa nyt pääjohtaja on ollut eurooppalaisen tarkastusalan yhteisen kattojärjestön hallintokomiteassa varapuheenjohtajatehtävissä, jolloin se on väkisin johtanut siihen, että matkustuskuluja on tullut enemmän, eikä ainoastaan hänelle, vaan koko virastossakin on tämä kansainvälinen orientaatio kasvanut. Siihen minun argumenttini nyt liittyy, lähdemmekö me arvioimaan, onko tämä väärä suuntaus. Kyllä, aivan selvästi sen talon tehtävä on tarkastaa Suomen sisällä valtionhallintoa ja seurata sen toimintoja eikä olla kansainvälisessä vuorovaikutuksessa, mutta olen ymmärtänyt, että tässä kansainvälisessä vuorovaikutuksessa myöskin ollaan päästy kehittämään omaa taloa ja omaa osaamista on voitu viedä ulospäin, jolloin kyllä integroituvassa maailmassa me vain olemme yhä enemmän myöskin liikkeessä, ja se näkyy tässä mielessä matkustuskuluissa.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi tarkastusvaliokunnan omasta asiastaan O 4/2021 vp laatimaan mietintöön sisältyvät lausumaehdotukset. Asian käsittely päättyi.